Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 25 (10922) | 1979 чылдың январь 30, вторник | 1925 чылда үнделилеттинген | Өртээ 2 көп.

УЛУСТУҢ ТУРА-СОРУУН ИЛЕРГЕЙЛЕВИШААН

«Бо хоойлунуң негелделерин сагып тургаш депшиткен депутаттарга кандидаттарны хөй-ниити организацияларының, күш-ажылчы коллективтерниң азы шериг кезектеринде шериг албанныгларның хуралдарындан ниирГенин ёзугаар округтарның соңгулда комиссиялары чогуур соңгулда округтарынга бүрүткээр.

Депутаттарга кандидаттарны бүрүткээрин соңгулдалар болгуже чедир 35 хонук мурнай эгелээр болгаш 25 хонук четпейн турда доозар...

Округтуң соңгулда комиссиязы ук округка депутаттың кандидаттарынга бүгү депшиттиргеннерни бо Хоойлунуң негелделерин сагып тургаш, бүрүткээр хүлээлгелиг...

Округтуң соңгулда комиссиязы депутатка кандидаттарны бүрүткээн соонда, ушку хүнден орайтатпайн, бүрүткеттинген депутатка кандидаттарның дугайында медээлерни айытпышаан, бүрүткээшкин болган дугайында дыңнадыгны парлалгага үндүрер...»

(ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Хоойлунуң 42 чүүлүнден).

Депутатка кандидаттарны бүрүткээри эгелээн

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга белеткелдер улам калбарып турар. ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттарга кандидаттарны депшиттирген округтарга бүрүткээри январь 27-де эгелээн. Тыва АССР-ден ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттарның кандидаттарынга депшиттирген кандидаттарны бүрүткээриниң округ соңгулда комиссияларының хуралдары дүүн, январь 29-та эгелээн. Ол хүн ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызылдың барыын талакы 647 соңгулда округунуң депутатка кандидатты бүрүткээриниң хуралы болган.

Хуралды округтуң соңгулда комиссиязының даргазы, ТДЛТЭШИ-ниң эртемден-секретары Д. А. Монгуш ажыдыпышаан, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызылдың барыын талакы № 647 соңгулда округундан депутатка кандидат кылдыр «Тыва тудуг» трестиң 48-ки тудуг эргелелинде малярлар бригадири Раиса Федоровна Григоровичини округта кирип турар ажылчы чоннарның хөй-ниити организациялары, күш-ажылчы коллективтери депшиткенин болгаш деткээнин, ук кандидатураны бо округка бүрүткээри-биле киргенин база кандидат бо округка балыладырынга чөпшээрелин бергенин дыңнаткан.

Комиссияның хуралынга 48-ки тудуг эргелелинде партия организациязының секретары И. В. Сермавкин санал бергеш, Р. Ф. Григоровичини депутатка кандидат кылдыр бүрүткээрин ону депшиткен коллективтериниң өмүнээзинден участок соңгулда комиссиязындан дилээн. Ол ышкаш округтуң соңгулда комиссиязының кежигүннери — ВЛКСМ хооркомунуң секретары Н. Б. Антонова, СЭКП хооркомунуң инструкторy З. Ф. Саая олар санал бергеш. Р. Ф. Григоровичини депутатка кандидат кылдыр бүрүткээрин саналдааннар.

Округтуң соңгулда комиссиязының хуралы **ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызылдың барыын талакы № 647 соңгулда округундан** депутаттың кандидадынга «Тыва тудуг» трестиң 48-ки тудуг эргелелинде малярлар бригадири **Раиса Федоровна Григоровичини** бүрүткээр дугайында шиитпирни бир үн-биле хүлээп алган.

ТУКТАРНЫ ТЫВЫСКАН

Оңгу беш чылдың ушку чылында республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң аразында социалистиг чарышка Тываның сүт комбинады бирги черни алгаш, СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

СЭКП обкомунуң үлетпүр болгаш транспорт килдизиниң эргелекчизи Д. С. Монгуш коллективке шаңналды байырлалдыы-биле тывыскан.

• • •

Пассажирлер АТБ-зи республиканың автотранспорт бүдүрүлгелериниң аразында социалистиг чарышка 1978 чылда шылгараан.

СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун автотранспортчуларга партия обкомунуң бюро кежигүнү, профоблчөвүлелиниң даргазы Т. Ч. Норбу байырлалдыы-биле тывыскаш, чедиишкиннерни күзээн.

• • •

Кызылдың аъш-чем садыының ажыл-ишчилери садыг организацияларының ортузунга чарышка бирги черни алган.

СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун СЭКП обкомунуң килдис эргелекчизи А. А. Ромашов коллективке тывыскан.

• • •

Коммунал-амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелериниң аразында чарышка эрткен чылын «Тыва коммунэнергонуң» коллективи шылгараш, СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелиниң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы А. И. Ванжа ол шаңналды байырлалдыы-биле тывыскан.

ЧЕДИИШКИННЕР-БИЛЕ

Сайын-Белек Балыкович Ондар эрткен 1978 чылда Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» совхозтуң Ээрбек салбырының хойжуларының ортузунга калбарган социалистиг чарыштың тиилекчизи болган. Ол төрүүр чүс хойдан 102 хураган, бир баштан 3 кг дүк алыр хүлээлгезин күүсеткен. Хойжунуң кыштаа салбыр төвүнден ындыг-ла ырак эвесте. Сайын-Белек Балыковичиниң кодаңында 352 баш, бир дугаар оолдап турар аныяк хой бар. Бо хүннерде малчынның кодаңында ажыл-иш хайнывышкынныг, хой массалыы-биле оолдап эгелээн. Төрээн 90 ажыг хойнуң хураганнары онча-менди доругуп турар.

С. Б. Ондар кодээ Совет депутады, хоочун хойжу, ол хүлээлгезин база ак сеткилдии-биле күүседип турар.

Бо чылын малчын аныяк хой алган болгаш чүс баштан 70 хураган, бир хойдан-на 2 кг 800 грамм дүк алырын хүлээнген.

— Мал чеми болгаш одаар ыяш, хөмүр-даш дээн ышкаш чүүлдер-биле ажырбас бис. Автолавка келбестээнден бээр ийи ай чедип бар чор, хлеб болгаш хүн бүрүнүң херегледи дээш сүүр кирери чаптыг чок ажылдыг улуска шаптыктыг боордур. Ол ышкаш хой, хураган кажааларында болгаш бодувустуң чурттап турар бажыңывыста сайгылгаан чок. Ол бир берге чүве-дир. Бо четпестерни келген даргаларга чугаалап-ла турар, түңнел чок-тур—деп, малчын хомудап турар.

Дуржулгалыг малчыннар Сайын-Белек, Нарымаа Ондарлар болгаш дузалакчы кадарчылар Чигжит, Өшкүлдей Салчактар ССРЭ-ниң Дээди Совединге болур соңгулдалар хүнүн күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткуур дээш күжениишкинниг ажылдап турар.

ЧУРУКТА: хойжу С. Б. Ондар өөнүң ээзи, сакманщик Н. Ондар-биле хураганнар ыдып тур.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

ПАРТИЯНЫҢ БОЛГАШ УЛУСТУҢ БУЗУЛБАС ЧАҢГЫС ЭВИ

ССРЭ-ниң Дээди Совединге депутаттарның кандидаттарын бүрүткээри эгелээн

ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга белеткелдер бистиң чуртувуста хүн үнген тудум-на калбарып турар. Округтарның соңгулда комиссиялары ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге болгаш Националдар Совединге депутаттарның кандидаттарын бүрүткээрин январь 27-де эгелээн. Бо дээрге соңгулда кампаниязының база бир чаа үе-чадазы болур. Чурттуң дээди күрүне эрге-чагырга органының депутаттарының кандидаттарынга коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң төлээлекчилери. Төрээн чурттуң төлептиг оолдарын болгаш кыстарын бүрүткээри Москвага, Ленинградка, Свердловскиге, Киевке, Минскиге, Кишиневка, Алма-Атага байырлалдыг болгаш чаңгыс эптиң байдалынга эгелээн.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге соңгулда талазы-биле Москва хоорайның Бауман соңгулда округунга кирип турар найысылалдың Бауман, Калинин, Сокольники районнарының ажылчы чоннары СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга бо округтан соңгудары-биле чөпшээрелин берген дугайында округтарның соңгулда комиссияларынга парлалгага парлаан ажык чагааны кайгамчык улуг сеткил хандыкшыышкын-биле уткааннар. Найысылалдың районнарында бүдүрүлгелерге, организацияларга болгаш өөредилге черлеринге январь 27-де хөй кижилиг митингилер болган, оон киржикчилери—ажылчыннар, инженер-техниктиг ажылдакчылар болгаш албан-хаакчылар Леонид Ильич Брежневке ханызы-биле өөрүп четтиргенин илереткеннер. Чүве чугаалаан кижилер Коммунистиг партияның иштики болгаш даштыкы политиказын изиг-биле чүүлдүгзүнүп, чаңгыс үн-биле деткип, оон ленинчи Төп Комитединиң, эш Л. И. Брежнев баштаан ТК-ның Политбюрозунуң чүткүлдүг болгаш үре-түңнелдиг ажыл-чорудулгазын бедик-биле үнелээннер.

Бауман соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралы байырлалдыг байдалга эрткен.

Москвачылар ук хуралга чыглып келгеш, Дээди Советтиң депутадының баштайгы кандидадынга бүгү совет улус-биле бир демей, улуг Ленинниң херээниң уламчылакчызы, бистиң партиявыстың болгаш күрүневистиң кайгамчыктыг ажылдакчызы Леонид Ильич Брежневти адааннар. Бауман соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга Леонид Ильич чаңгыс үн-биле депшиттирген. Округтуң соңгулда мурнунуң хуралының киржикчилери бо округтан соңгудар дугайында чөпшээрелдин бээрин Леонид Ильичиден дилээн. Бауман соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадынга соңгудар чөпшээрелди Леонид Ильич Брежневтиң бергенин олар өөрүшкү-биле уткааннар.

Округтуң күш-ажылчы коллективтеринге болган митингилерниң киржикчилери Леонид Ильич Брежневтиң көргүскен бедик адырлары болгаш бүзүрели дээш өөрүп четтиргенин илергейлеп, анаа харыы кылдыр СЭКП-ниң XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин күүседир, 1979 чылдың болгаш ниити оңгу беш чылдың пландарын болгаш социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседир дээш кызымак ажылдаарын, ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүн ажыл-агыйы болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү участоктарынга чаа-чаа чедиишкиннер-биле уткуурун чугаалааннар.

Бауман соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга (Эвилел Совединге) СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Леонид Ильич Брежневти** бүрүткээр дугайында доктаалды чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге соңгулда талазы-биле Ступинонуң соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязы (Москва облазы) бо округтан депутаттың кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Күрүнениң айыыл чок чоруун комитединиң даргазы **Юрий Владимирович Андроповту** бүрүткээн.

Москваның Перово соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралы ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге бо округтан депутаттың кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, партияның Москва хоорай комитединиң бирги секретары **Виктор Васильевич Гришинни** бүрүткээн.

Минск хоорайның ийиги соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри **Андрей Андреевич Громыкону** бүрүткээр дугайында доктаалды округ соңгулда комиссиязы хүлээп алган.

Чкалов соңгулда округунуң соңгулда комиссиязының хуралы Свердловск хоорайга боор эрткен. Бо округтан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Андрей Павлович Кириленкону** комиссия бүрүткээн.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединге соңгулда талазы-биле РСФСР-ниң Москва хоорай соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралы Моссоветке боор эрткен. Бо округтан депутаттың кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **Алексей Николаевич Косыгинни** бүрүткээр дугайында доктаалды хуралдың киржикчилери чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

Алма-Атаның Ленин соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Казахстанның Компартиязының ТК-ның бирги секретары **Динмухамед Ахмедович Кунаевти** бүрүткээн.

Ригага эрткен округ соңгулда комиссиязының хуралы Националдар Совединге соңгулда талазы-биле Латви ССР-де Киров соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның чанында Партийжи контроль комитединиң даргазы **Арвид Янович Пельшени** бүрүткээн.

Ленинградта Москва соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге депутаттың кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, партияның Ленинград обкомунуң бирги секретары **Григорий Васильевич Романовту** бүрүткээн.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге соңгулда талазы-биле Ленинградта Киров соңгулда округунуң округ соңгулда комиссиязының хуралы болган. Бо округтан депутаттың кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Михаил Андреевич Сусловту** комиссия бүрүткээн.

Кунцево соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге депутаттың кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри, Совет Эвилелиниң Маршалы **Дмитрий Федорович Устиновту** бүрүткээрин округ соңгулда комиссиязы доктааткан.

Кишиневтуң Ленин соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң бо округтан депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Константин Устинович Черненкону** бүрүткээриниң дугайында доктаалды комиссия хүлээп алган.

Киевтиң Ленин соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединге депутаттың кандидадынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның Компартиязының ТК-ның бирги секретары **Владимир Васильевич Щербицкийни** бүрүткээн.

(СЭТА).

РЕЙД

ТӨТЧЕГЛЭЭШКИННИ БОЛДУРБАС

Кодээ ишчилериниң мурнунда амгы үеде харыысалгалыг сорулга болза ниитиниң малын хүр-чаагай кыштаан ажырары болур. Барыын-Хемчик районнуң чамдык ажыл-агыйларында кыштаглаашкын канчаар эртип турарын болгаш малчыннарның мал-маганны чемгерип, мал чемин чарыгдап турарының байдалын рейд бригадазы хынап көрген.

1978—1979 чылдарның кыштаглаашкынынга белеткел дугайында айтырыгны партия райкомунуң бюрозунуң болгаш райкүүскомунуң каттышкан хуралынга чугаалашкаш, кышка белеткел ажылдарын частан-на эгелээн. Ук хуралдың доктаалының шиитпирин амыдыралга боттандырар дээш ажыл-агыйлар бо кышка белеткел ажылдарын бөгай эвес чоруткан. Район ниитиниң малынга мал чеми белеткээрин мурнуку чылдардан ковудеткен. Амгы үеде районда 73 муң ажыг шээр болгаш бода мал кыштап, оларны барык 500 ажыг малчыннар ажаап, кадарып турар. Районнуң хойжу кодаңнарының шуптузунда суг кудар доскаарларны тургускан, сугну чылыдып турар. Ажыл-агыйларда малчыннарга суг сөөртүр 32 автомашиналарның 23-ү, 8 тракторларның 6-зы, 19 кудуктан 12-зи ажылдап турар. Кодан бүрүзүнде мал чемин чедирген, сөөртүлге хүн бүрү уламчылавышаан.

Хой бүрүзүнден хураганы алыр, малдың продуктуузун кудулатпас, мал чемин гамналгалыг чарыгдаар дээш дыка хой кадарчылар, тускай эртемниглер эрес шалыпкын ажылдап, оларның ажыл-ишке чедиишкиннери хүн бүрү өзүп турар. Шак ындыг чижектерни «Шекпээр» совхозтуң Биче-Тей, «Барлык» совхозтуң Бижиктиг-Хая, Аксы-Барлык салбырларындан, «Хемчик» совхозтуң хойжу бригадаларындан көрүп болур. Үстүнде черлерде кыштаглаашкынның амгы байдалы эки, мал чеми четчири-биле бар, сугну үзүктел чок сөөртүп турар. Мында мал оолдаашкынны орту ажып, чаш мал менди алдынып турар.

— Салбырда шупту 13000 ажыг баш шээр мал кыштап турар. Олардан 5100 хой төрүүр. Амгы хүннерде 3320 хой төрээн, хураганнар менди. Хойжулар Ооржак Демир-Маадыр, Ооржак Күрседи, Ооржак Мандакхаа, Ооржак Чалгын-оол оларның кодаңнарында хойнуң 70—80 хуузу оолдапкан, хураганнары онча. Мал чемин четчир, суг-биле хандырылга эки—деп, Биче-Тейде хойжу бригаданың бригадири Каң-оол Сагдыевич Ооржак чугаалады. Шынап-ла, бригаданың хойжуларында байдал эки. Олар шупту бедиткен социалистиг хүлээлгелиг. Ниити бригада бо чылын төрүүр чүс хойдан чүс хураганы алырын хүлээнген.

Мурнуку чылдарда кыштаглаашкынны бөгай эртирип, мал төлүн чедир албайн турган. «Барлык» совхозтуң Аксы-Барлык салбырының малчыннары бо чылын элээн күжениишкиннерлиг ажылдап турар.

— Амдыызында байдалывыс эки. Салбырда ниитизи-биле төрээн 2291 баш хойдан 2295 хураганны камгалап алган. Малчыннарга мал чеми сөөртүрү-биле 8 трактор, суг сөөртүрү-биле 3 автомашина, бир трактор ажылдап турар—деп, салбыр эргелекчизи Ш. Э. Ондар чугаалады. Чоокку хүннерге чедир ниитизи-биле районда 12511 баш хой төрээн, оон 12526 хураганнарны менди камгалап алган.

«Барлык» совхозтуң Хөнделең, «Шекпээр» совхозтуң Аянгаты салбырларының малчыннары моон мурнунда чылдарда хойдан хураган, дүк алырының планнарын ыракта чедир күүсетпейн, кыштаглаашкынга бергедээшкиннерни болдуруп, малдың өлүп, хораар чоруу хөй болуп келген. Ынчангаш рейд бригадазы ол салбырларда хойжу кодан бүрүзүнге барып бо талазы-биле хынады кылган. Ниитизи-биле кайы-даа салбырда малдың кыштап турар байдалы эки. Мурнуку чылдарның уржуктарындан чогуур түңнелдерни үндүрүп, кыштаглаашкынга белеткел ажылдарын элээн чоруткан. Кайы-даа салбырларда мал оолдаашкыны массалыы-биле чоруп турар. Аянгаты салбырда 23 кодан малдың 15 кодаңы төрүүр. Амгы хүннерде салбырда 1847 хой оолдаан, оларның хураганнары менди алдынган. А Хөнделеңде 36 кодан мал кыштап, 1185 хой оолдаан, төлү менди.

Салбырларның малчыннарынга бо чылын немей чаа кажааларны, бажыңнарны туткан, а чамдык кажааларны дерип, септээн. Мал чемин күскү үеде кодаңнарга чедиргилээн, чамдык кодаңнарда ол ам эвээжеп турар. Ниитизи-биле салбырларда малдың байдалы чүгээр-даа болза ону ажаап, чемгерип турарында болгаш мал чемин чарыгдаар талазы-биле четпестер хөй болуп турары илерээн.

Салбырның кадарчыларында мал чемин каап бээр оңгачалар, шаржалар чедишпес. Сиген, саваңны, харын-даа суланы безин черже төп бериш турар. Шак ындыг чижектерни Аянгаты салбырның кадарчылары Ооржак Кызыл-оол, Владимир Саая, Монгуш Лопсаң, Хөнделеңден Сарыглар Белек, Сарыглар Ак-оол, С. Доржубал болгаш өскелерниң-даа кодаңнарындан көрүп болур. Сиген, саваңны ооң кажааларын долгандыр черже октап бериш турарындан малдың чемгерилгези бир дески эвес, мал чеми дораан өдек, довурак-биле холужуп, мал адаанга таптай бастынып турар.

Чамдык кодаңнарда арып, баксырап эгелээн малды аңгы үспейн, ниити чемгериш, суггарып турар ийикпе, азы кааш-ла саныг малды үзүп алгаш, хайгаарап турар чоруктар база бар.

Салбырларда кадарчыларның хууда шээр малы аңгы үстүнгэн-даа болза, оларда инек, молдургалары хевээр арткан. Чамдык кодаңнарда бо малды малчыннар 20—30 баш чедир тудуп, совхозтуң сиген, саваңын бериш, азырап турар. Хөнделең салбырда хураган кадарчызы Сарыглар Ак-оолдуң кодаңынга кежээликтей чеде бээривиске, ооң сигениниң кажаазының даштында 28 инек, молдурга сиген чиген турлар. Айтыра бээривиске: «кожавыста кадарчының инектери-дир, хураган чемгерген черниң сиген артын чип турары олдур» деп харыылап кагды. Мал чемин черге каап бээрге, ооң чартыы артып каар. Малчын ону болүп-даа албайн, көк сигенни инектер «чылгап» кагды дээр мындыг чоруку өске-даа малчыннарда бары илерээн. Ниитиниң малынга белеткээн чемни мындаар төтчеглеп болбас.

Ол ышкаш үстүнде салбырларның чамдык кодаңнарында дус эвээш, фонарьлар чок болуп турар. Хөнделең салбырда ажылдап турар Кызыл-Мажалыкта «Сельхозтехника» салбырының суг сөөртүп турар машиналары доктаамал эвес ажылдап, чамдыкта 2—3 хүн келбейн баргылаар таварылгалар бар. Ол ышкаш чаш малда чамдык аарыглар тыптып, хой ара салыр чорук бар. Аянгаты салбырдан 57 хой ара салган. Тускай эртемниглер малчыннарга ховар барып, аарыгларны тодаратпайн турар.

Соолгу хүннерде улуг хат хадааны-биле бо салбырларның чамдык оруктарын машина-техника эртиимес кылдыр хөртүктээн, ынчангаш оруктарны аштаары-биле хемчег алыры чугула.

Чамдык кажааларының иштии өл, хойнуң дүгү дүжүп турар. Дүк чыыр талазы-биле ажылды хөңделенчилер чорутпайн турар.

Малчыннарның амыдырал-чуртталгазынче сагыш салыр ужурлуг, садыг, почта чедирилгезин эккжидер талазы-биле оларның негелдези улуг.

Районнуң сүт-бараан фермаларында ниити байдал чүгээр, мал чеми четчип турар-даа болза январь айның бирги чартыында сүт саалдазы эрткен чылдың бо үеде турганындан кудулаан. Бир эвес эрткен чылдың январь айның бирги чартыында районнуң сүт-бараан фермалары күрүнеге 32,7 тонна сүттү дужааган турган болза, ам 30,8 тонна сүттү дужааган. «Шекпээр», «Барлык» совхозтарның сүт-бараан фермалары сүт саалдазын эрткен чылдан кудулаткан.

Сүт саалдазын кудулаткан чорук саар инектерге мал чемин чедир бербейн турарындан болгаш бо талазы-биле тускай эртемниглерниң контроль чогундан болуп турар. Күрүнеге дужаап турар сүттүң шынары эрткен чылдан кудулаан. Эрткен чылын январь айда сүт-бараан фермалары күрүнеге бирги сорттуң сүдүн дужаап турган болза, бо чылын ындыг эвес болгаш харын-даа 2 тонна ажыг сорт чок сүттү дужааган.

Фермаларда сүттүң шынарын хынаар лабораторияларда «Шекпээр» совхозтуң Сут-Кажаа фермазында лаборатория доктаамал ажылдап турар дээрден башка өскелери ажылдавайн турар.

Районнуң ажыл-агыйларында бода мал семиртир үш шөлчүгеш бар. Оларда ниитизи-биле 386 шарыжыгаштарны азырап, семиртип турар. Мында байдалды алгаш көөрге, «Шекпээр», «Барлык» совхозтар бо ажылды эрткен чылдан дорайтаткан. Бирги кварталда күрүнеге дужаар ужурлуг бо шарыларның күш-шыдалы кудук, күрүнеге дужаар деңнн четкен шарылар чок. Мал чеминге чүгле сиген, саваңны бериш турар болгаш ону чемгериш турарының шынары кудук, мал чеминге хумагалал чок. Мал семиртир шөлдерде ниит суг кудар доскаарлар бар, ынчалза-даа ону ажыглавайн, сугну соокка бериш турар. Амгы үеде сорулга бола илереттинген четпестерни дарый чайладыры, кыштан бүгү малды хүр-мендни алкырары болур.

РЕЙД бригадазының кежигүннери: В. ЧАДАМБА — районнуң улусчу контроль комитединиң даргазы, О. ХҮРЕҢ-ООЛ — кодээ ажыл-агыйы продуктуларын белеткээриниң болгаш шынарының талазы-биле күрүне инспекциязының районда улуг инспектору.

Х. МОНГУШ, «Шынның» корр.

Партийжи амыдырал

ШИИТПИРНИ ХҮЛЭЭП АЛГАН СООНДА...

Үстүкү партийжи органнарның база бодунуң хүлээп алган шиитпирлериниң күүселдезин парторганизация бүрүзү план ёзугаар организаставас, аңаа шыңгыы контрольду тургуспас болза, олар күүсеттинмейн, саазын кырынга артып каап болур. СЭКП-ның XXV съездизиниң база ТК-ның Пленумнарының шиитпирлеринде, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежневтиң чугааларында күүселдениң хыналдазын организастаарынче болгаш контрольдаарынче доктаамал кичээнгей салырын негеп турар. Күүселдениң хыналдазын организастаары организакчы ажылдың чугула кезээ деп бистиң партиявыс өөредип турар.

«Шекпээр» совхозтуң парткому болгаш партия эге организациялары ол бүгүнү удуртулга болдургаш, бо чугула айтырыгже кол кичээнгейни салып турар. Партийжи үстүкү органнарның болгаш партия организациязының бодунуң шиитпирлеринде совхозка болгаш парткомга база ында партия эге организацияларынга дорт хамаарышкан чүүлдерниң күүселдезин көөр тускай карточканы тургускаш, маңаа холбашкан план-хемчеглерни барымдаалап, контрольдап турар. Шиитпирлер болгаш оларга айыттынган чүүлдер күүсеттингеш таварылгада оларны контрольдан ушта бижип кааптар.

Маңаа холбаштыр чамдык чижектерни көргүзүп болур. «Партияга хүлээп алышкынның болгаш СЭКП кежигүнүнге кандидаттарны кижизидериниң талазы-биле Кыргызияның партия организациязының ажылының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын амыдыралга боттандырар талазы-биле СЭКП райкомунуң VII пленумунуң шиитпирлериниң күүселдезин контрольдаар ажылды партком холга алган. Аңаа холбашкан план-хемчегни партком кылгаш, ону ёзугаар ажылдап эгелээн.

Партком (секретары М. Б. Кара-Сал) боду-даа, партия эге организациялары-даа хамыктың мурнунда совхоз бүдүрүлгезинде кол мергежилдиң эң төлептиг кижилерин партияга чаңгыстап шилип, хүлээп алырынче кичээнгейни күштелдирген. Оон аңгыда СЭКП кежигүнүнге кандидаттар база аныяк коммунистер-биле эш хуузунуң беседаларын парткомга, партбюроларга доктаамал чорудуп турар апарган. Бо айтырыгга холбаштыр рекомендация берген коммунистерниң болгаш партия эге организация секретарьларының отчёттарын, дыңнадыгларын хуралдарга алыры чанчыл апарган. Чижээ, партияга хүлээп алышкынның болгаш аныяк коммунистерни кижизидериниң талазы-биле ажылының дугайында Аянгаты салбырының партия эге организациязының отчёдун парткомнуң хуралынга чугаалашкан. Чамдык ындыг хемчеглерни чорутканының түңнелинде бо талазы-биле ажыл элээн экижээн.

Малчыннарның күш-ажылын организастаарын экижидер база оларның амыдыралының культуразын бедидер талазы-биле айтырыгны бүгү коммунистерниң хуралынга чугаалашкаш, тускай доктаалды хүлээп алган. Оон соонда ону боттандырарының организастыг план-хемчеглерин ажылдап кылган болгаш күүседир харысалгалыг кижилерни, хуусаазын тодаргай айыткаш, күүселдезин организастап эгелээн. Маңаа совхозтуң дирекциязы, ында профэвилелиниң ажылчын комитеди малчыннарның чедип алза чогуур көргүзүглериниң негелделерин ажылдап кылган, оон аңгыда аңаа малчыннарның бажыңнарын база өглерин септеп, дериири база иштин, даштын экижидери дээш өске-даа айтырыгларны киирген турган.

Бо талазы-биле совхозтуң дирекциязы чамдык ажылдарны кылган. Биче-Тейниң малчыннарының өглериниң даштын ак пөстер-биле шыпкан. Суг-Кажаа фермазының малчыннары чаагайжыды туттунган чылыг, чырык бажыңнарда чурттап турар. Амыдыралдың культуразын бедидер талазы-биле ол-ла фермага тускай семинарны эрттирген. Малчыннарның социалистиг чарыжынга Биче-Тейниң хойжу бригадазы эки түңнелди чедип алган. Ол амыдырал-чуртталганың культуразын бедидериниң дугайын моон соңгаар-даа хүн айтырыындан дүшпес дээрзи база билдингир.

Эрткен чылын парткомнуң бир хуралынга хой кыргылдазын организастыг чорударын болгаш хой бүрүзүнден кыргаан дүктү бүрүн камгалап алыр дугайында доктаалды хүлээп алгаш, ол шиитпирниң ужур-утказын кыргылдага киришкен бүгү кижилерге чогуур өйүнде чедирип, таныштырган болгаш бо ажылга хамаарышкан специалистерден, өске-даа ажылдакчылардан бедик харысалгалыг болурун негээн. Бо чугула ажылга элээн каш коммунист-механизаторлу быжыглаан, кыргыкчылар ортузунга чарышты калбартып, организастаан, кол кичээнгейни ажылдың шынарынче угландырган. Маңаа холбашкан шиитпирниң чүүл бүрүзүн партком шыңгыы контрольга алганының түңнелинде совхоз күрүнеге дүк садар планын ажыр күүсеткен. Оон соонда ол шиитпирни контрольдан ушта бижээн.

Бо совхозта чамдык партия эге организациялары организакчы ажылдың ол чугула кезээнче доктаамал кичээнгейни салып турар. Маңаа совхоз төвүнде партия эге организациязын (секретары Д. Х. Хомушку) хамаарыштырып болур. Бо организацияда шиитпирлер күүселдезинче контрольду дыка күштелдирген. Шиитпирлерниң база планныг сорулгаларның канчаар күүсеттинип турарының дугайын мында харысалгалыг эштер, специалистер коммунистерниң хуралдарынга доктаамал информастап турар. Ылаңгыя кол зоотехник Б. Даржаачын, № 1 хойжу бригаданың бригадири К. Ооржактың болгаш өске-даа эштерниң ындыг информацияларын партбюрога алгылаан. Ол чорук даандырган ажыл-херек дээш кадрларның харысалгазын бедидеринге ажыл-херекте четпестерни чогуур өйүнде чайладырынга улуг идигни берип турар.

СЭКП Тыва обкомунуң II база партия райкомунуң III пленумнарының доктаалдарының күүселдезин организастаар талазы-биле совхозтуң парткому чамдык ажылдарны чорудуп келген. Социалистиг хоойлуну болгаш корум-чурумну быжыглаар, кем-херек үүлгедир чорукту узуткаар талазы-биле ажылдарже кедээ Советтиң болгаш ында хөй-ниити организацияларының күжениишкинин угландырган. Бо айтырыгны кедээ Советтиң сессиязынга бүгү талалыг чугаалажып көргеш, хүлээп алган доктаалының күүселдезин доктаамал контрольга алган.

Оон-биле кады ол-ла айтырыг талазы-биле кедээ Советтиң күүскомунуң база херээженнер чөвүлелиниң ажылының дугайында информацияларны партия организациязының хуралынга алгылаан. Совхозта 25 агитквартиралар база бо талазы-биле ажылды идепкейжиткен. Ниитизи-биле алырга Биче-Тей суурда кижизидилге ажылы эки тургустунган. Мында корум-чурум үрээр чорук кызырылган. Амыдырал-чуртталгазы таарымча чок өг-бүлелерни, ажылдавас, арагаже хандыр иш-чаңгыс кижилерни кедээ Совет доктаамал хайгааралга алган.

Шиитпирлер күүселдезин организастап, контрольдап, база хынаарынга совхозта партком бодунуң кежигүннерин база аңгы-аңгы партия эге организацияларының бюро кежигүннерин болгаш бүгү активин идепкейлиг киириштирерин чедип алган. Ынчангаш мында шиитпирлерниң күүселдезин организастап, хынаарын күштелдирген совхозтуң ажыл-агый чорудулгазынга эки салдарын чедирип турар. Онгу беш чылдың үшкү чылында бо ажыл-агый эът, сүт база дүк садарының талазы-биле күрүне планын чедиишкинниг күүсеткениниң бир үндезини мында.

Ынчалзажок үстүкү партийжи органнарның болгаш бодунуң шиитпирлерин күүседир талазы-биле бо совхозтуң парткомунуң ажылында чедир кылдынмаан чүүлдер база бар. Чижээ, парткомнуң болгаш коммунистерниң хуралдарынга чер ажылының культуразын бедидер дугайында чугаалар хөй болуп, доктаалдарны-даа хүлээп ап турган. Ынчалзажок олар барык-ла күүсеттинмээн.

Шиитпирлерниң болгаш коммунистерниң шүүмчүлелдиг саналдарының күүселдезиниң дугайын хуралдарга доктаамал информастап турарын партком ам-даа чедип албаан. А чамдык шиитпирлерниң күүселдезин эрегей организастап, күүсеттинмээн чүүлдерниң чылдагаанын илеретпейн, ону харыылаар ужурлуг кижилерден негелдени кошкадып турар.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 чыл) Пленумунга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев бодунуң чугаазынга шиитпирлер күүселдезин организастаарының, аңаа контрольду болгаш хыналданы күштелдирериниң, даандырган ажыл-херек дээш кадрларның харысалгазын бедидериниң эргежок чугулазын база катап чугаалап айыткан. Ынчангаш совхозта партком болгаш парторганизациялар бо чугула ажылдың деңнелин ам-даа бедидип, кадрларның күүсекчи сагылга-чурумун улам күштелдирер дээш моон соңгаар-даа шудургу ажылдарны чорудар апаар.

Ф. НАМНАН,
СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң организастыг килдизиниң инструктору.

Агитпунктуда

УЛУГ БҮЗҮРЕЛ-БИЛЕ

ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдалар болур дугайында дыңнадыгны республиканың ДОСААФ кежигүннери өөредилге организациялары улуг сонуургал-биле, бедик көдүрлүүшкүннүг хүлээп алган.

Соңгулда хүнүн көскү чедиишкиннерлиг уткуур дээш бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап, белеткел ажылдарын шагда-ла эгелээн бис. Кызылдың каттышкан техниктиг школазының болгаш ДОСААФ-тың область, хоорай комитеттериниң коллективтеринге ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларның системазының дугайында лекция, беседалар эрткилээн. Ол ышкаш автошколаның курсантыларының политэкономиктиг кичээлдеринге совет Конституцияның, социалистиг демократияның, ССРЭ-ниң күрүне эрге-чагыргазының болгаш эргелелиниң дээди органнарының, улус депутаттарының Советтериниң болгаш оларны соңгуурунуң дугайында чүүлдерни өөредип турар.

Коммунистиг партияның, Совет күрүнениң кижи дугайында, Төрээн чурттуң күчү-шыдалын быжыглаар дугайында доктаамал сагыш салыышкынын база делегейге тайбыңны быжыглаарынче угланган хөй талалыг ажыл-чорудулгазын демдеглевишаан, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти болгаш Совет чазактың өске-даа удуртукчуларын, күш-ажылдың мурнакчыларын ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутаттарынга кандидаттар кылдыр деншиткенин бистиң коллективтер улуг бүзүрел-биле деткип турар.

Соңгулдага белеткел ажылдарын канчаар чорударының дугайында агитаторларның семинар-хуралдарын бистиң парторганизация эрттирген. Агитколлектив 24 агитаторлардан тургустунган. Совхозтуң сес дугаар соңгулда участогунга хамааржып турар партия организацияларынга болгулаан хуралдарга соңгулда кампаниязының үезинде соңгукчулар ортузунга организакчы болгаш политиктиг ажыл дугайында айтырыгларны чугаалашкан.

Амгы үеде агитпунктунуң дерилгези доозулган. Агитаторларның ажылын хоочун коммунист А. Менчиков билдилиг удуртуп, аныяк агитаторларга арга-сүмезин берип турар.

Ч. ЯНДАРАА,
ДОСААФ Тыва обкомунуң партия организациязының секретары.

ЧУРУКТА: совхозтуң № 8 соңгулда участогунуң комиссия даргазы А. Ефимов агитаторлар-биле «Агитатор» деп хана-солунуң дараазында үндүрүлгезин сүмележип тур.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

СОҢГУКЧУ БҮРҮЗҮНГЕ

ССРЭ-ниң Дээди Советинге болур соңгулдаларга белеткел — харысалгалыг, политиктиг кампания болур. Совхозтуң сес дугаар соңгулда участогунга хамааржып турар партия организациялары соңгукчулар ортузунга идей-кижизидилге ажылын калбарткан. Парторганизациялар секретарьларының хуралын эрттиргеш, аңаа агитаторларның семинарын организастаарын база чугаалашкан.

Агитаторлар семинары бир удаа эрткен болгаш амгы үеде олар соңгукчуларынга ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларга хамаарышкан чаа хоойлунуң дугайында беседаларны кылып чоруп турар.

Агитпунктуның дерилгези доозулган. Агитаторнуң булуңун чаартып дерээн. Соңгулда хүнүнге чедир агитпунктунуң кылза чогуур ажылының планы тургустунган. Кылдынган ажылдардан аңгыда аныяк соңгукчулар кежээзин организастаары арткан болгаш «СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлери боттаныышкынында» деп беседаны ам-даа уламчылап чорудар. «Агитатор» деп хана-солуннуң бирги үндүрүлгезин кылып алдывыс, ол ышкаш соңгулда участогунуң схемазын чураап аскан. Соңгукчуларга айтырыглар болгаш саналдар дептери кылдынган.

Агитатор бүрүзү харыылап турар участоктарынга барып, соңгукчуларның даңзызын тургускан.

Р. ЛИШИНСКАЯ,
агитпункт эргелекчизи.

МЕҢЭЭ ТААРЫМЧАЛЫГ-ДЫР

Мен үш чыл ажыг үеде агитаторлап келдим. Харыылап турар участогум Красноармейская кудумчузунда. Соңгукчуларымның амыдырал-чуртталгазын, хереглелин болгаш сонуургалын кончуг эки билир мен. Участогумда аныяк соңгукчуларның немешкени мени өөртүп турар. Ынчангаш оларга ССРЭ-ниң Дээди Советинге соңгулдаларга хамаарышкан чаа хоойлуну номчуп таныштырып турар мен. Назы дөгүп, пенсияже кирген кырганнар-биле чугаалажырынга кончуг ынак мен. Чүге дизе олардан хөйнү билип ап-даа, билирим чаа чүүлдерни оларга тайылбырлап берип-даа турар мен. Олар меңээ Тывага баштайгы соңгулдаларның дугайын төөгүп бээрлер, а мен улуг назылыг соңгукчуларымның дилээ-биле делегей байдалының дугайында беседаны кылып бээр мен. Ол ышкаш бистиң партиявыстың политиказының дугайында болгаш республикавыста чаартылгаларны олар улуг сонуургал-биле дыңнап турарлар.

Агитатор боол ажылдаары меңээ таарымчалыг-дыр. Чүге дизе кезээде кижилер аразынга чоруур-дур.

Бо чылдың март 4-те ССРЭ-ниң Дээди Советинге болур соңгулдаларга мээң соңгукчуларым бир дугаарында соңгуурун күзээр мен.

Л. ХАЙДУКОВА,
агитатор.

ОТЧЁТ-УЧЁТТУ УЛАМ ЭКИЖИДЕР

Мурнуку чылдарга деңнээрге, эрткен 1978 чылда республиканың совхозтарынга малдың тарып боозалгазын эки эрттирген. Республиканың совхозтары ниитизи-биле хойну тарып боозадырының планын 102 хуу, инектиин — 94 хуу күүсеткен.

Бии-Хем районнуң ажыл-агыйлары хойну тарып боозадырын организастыг, эки шынарлыг эрттирип, планын күүсеткен. Каа-Хем районнуң «Бүрен», Тандының ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтары база малды тарып боозадыр планын чедиишкинниг боттандырган.

Эрзин, Тес-Хем районнарының болгаш ол ышкаш барыын зонаның чамдык совхозтары бо чугула ажылды багай эрттирген. Ында совхозтарның фермаларында инек саны эвээш, олар ырак коданнарда 50—60 баш бөлүп турарының ужурунда, уксаажыдылга ажылын чорударынга, тарып боозадылганы организастаарынга таарымча чок байдалдар таваржып турар. Ынчангаш бо совхозтарда үүрмек коданнарны каттыштыргаш, улуг фермалар тургузар болза, уксаажыдылга ажылын чорударда таарымчалыг болгаш өске чаргыдалдар база эвээжээр, малдың уксаазы экижиир, оон продуктулуу бедиир.

Таңды районда Кедээ ажыл-агыйның дуржулга станциязы база Тока аттыг совхоз инекти болгаш хойну тарып боозадыр планын күүсетпээн. Ол районнуң девискээри өске районнарга деңнээрге, мал, чер ажылынга таарымчалыг, малдың улуг-улуг кажаа-хорааларын, чем болбаазырадыр цехтерни туткан. Ынчалза-даа сөөлгү чылдарда ында малдан алыр продукция көвүдевейн, оон баш саны өспейн, малдың отчёт-учёдунуң талазы-биле ажылды кошкак чорудуп турар. Тока аттыг совхозта болгаш Дуржулга станциязында инектерни янзы-бүрү чылдагааннар-биле браактап салыр таварылгалар бар. Сатпан инектерниң орнун аныяк малдар-биле дүгү тургузуп, төрүүр инектерни өстүрер ажыл оожум чоруп турар. Бо ажыл-агыйлар мал ажылының кол үндезини — тарып боозадырын багай чорудуп турарын эрткен чылын солунга шүгүмчүлээн. Ынчалза-даа тускай эртемниглер оон чогуур түңнел үндүрбээн болгаш айыткан четпестерни чайладырының боттуг хемчеглерин албаан.

Таңды, Эрзин, Тес-Хем база Кызыл районнарының чамдык совхозтары малды тарып боозадырының отчёт медээлерин шын эвес кылып; ону чогуур үезинде чорутпайн, оралдадыры чанчыл апарган. Чижээ, Дуржулга станциязының № 24 отчёт формазында 1030 инекти тарып боозаткан деп көргүскен, а херек кырында тарып боозадыр техниктиң отчёдунда 1114 инекти тарып боозаткан деп бижээн болган. Ындыг дүүшпес саннар «Х Улуг хурал», «Шамбалыг», «Кара-Хаак» болгаш өске-даа совхозтардан көөп турар.

Өске бир чижектен ап көрээлиңер. Тарып боозадылганың түңнел отчёдун тускай форма ёзугаар чыл төнчүзүнде ажыл-агыйның зоотехниктери кылгаш, уксаажыдылга каттыжыышкынынга дужаар ужурлуг. Ындыг турбуже Таңды районда «Коммунизмниң херели», «Революцияның чалбыыжы», ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтар ол отчётту январьның 22-де, каш катап сагындырып келгениниң түңнелинде, арай деп дужааганнар. Ынчаарга «Х Улуг хурал», «Шамбалыг» совхозтар база Эрзин, Тес-Хем районнарның ажыл-агыйлары ону ам-даа киирбээн.

Амгы үеде республиканың ажыл-агыйларында хой оолдаашкыны эгелээн. Ол эрткен чылда чоруткан ажылдың түңнели болур. Хураган бүрүзүн менди өстүрерде, мал чемин кодан бүрүзүнге четчир кылдыр хандырар, малчыннарның амыдырал-чуртталгазынга таарымчалыг байдалды тургузуп, чаш малдың аарыгларынга удур ветеринар-профилактиктиг хемчегни чорудар, чаш малдың отчёт-учёдун шын болгаш хүн бүрү кылыр ужурлуг. Оон медээзин чогуур үезинде киирип турары кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглеринден болгаш ортаакы звенонуң ажылдакчыларындан негеттинип турар. Бо чугула кампания үезинде районнарның база совхозтарның удуртукчулары мал ажылынче онза кичээнгейни салза чогуур.

О. КАРА-ООЛ,
республиканың уксаажыдылга каттыжыышкынының Кызылда төп бүдүрүлгезиниң улуг зоотехниги.

ТҮҢНЕЛДЕР КЫЛДЫНГАН, СОРУЛГАЛАР КАНДЫГЫЛ?

СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырып, ажылдың ажыктыг болгаш шынарлыг чоруун чедип алыр дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжынга киришпишаан, Тыва АССР-ниң харылзаачылары онгу беш чылдың үшкү чылында чамдык чедиишкиннерлиг болганын республиканың харылзаа талазы-биле бүдүрүлге-техниктиг эргелелиниң партия-ажыл-агый активинге демдеглээн: 1978 чылдың орулгалар планы 101,7, продукцияның немелде өзүлдезиниң—101,8 болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң—104,5 хуу күүсеттинген; Кызыл—Шагаан-Арыг аразының радиореле шугумун, Сарыг-Септе харылзааның район белдириниң чаа бажыңын туткан, Кызылда, Туранда болгаш кедээ суурларда телефон станцияларының номерлерин немээн: 20 радиобелдирлерни чаарткан болгаш республиканың чонунуң 80 хире хуузунга теледамчыдылганы көөр арганы берген; хоорайлар аразының телефон шугумнарының ниити хемчээлин 12.154 километр чедир узаткан.

Чедиишкиннер-биле чергелештир четпестерниң ам-даа хөй бооп турарын эргелел начальниги А. К. Иргит болгаш санал берип, чүве чугаалааннар демдеглээн. Чижээ, эргелелдиң бодунуң күжү-биле кылыр тудуг-монтаж ажылдарының 1978 чылда планы ажыр күүсеттинген-даа болза, көрээлиг тудуг организациялары, тодаргайлаарга, «Тыва тудуг», «Шагонарттехстрой» трестер Кызылда 5000 номерлиг АТС-тың, хоорайлар аразының телефон станциязының, Чаа Шагаан-Арыгда харылзаа белдириниң бажыңын, харылзаачылар чурттаар 100 квартиралыг бажыңның болгаш өске-даа чугула тудугларның дужаар хуусаазын үзүп, чыл планын бузураткан. Оларның четпес ажылы республиканың харылзаа албан черлериниң социалистиг хүлээлгелериниң черге-күүсеттинеринге багай салдарын чедиргени билдингир. Тудуг-монтаж ажылдарының эрткен чылда түңнелдери ындыг-дыр.

Республиканың харылзаа салбырларының хөй кезии эки ажылдааның түңнелинде ниити эргелел кол-кол көргүзүглер талазы-биле социалистиг хүлээлгелерин күүседип шыдаан. «Союзпечать» талазы-биле план 103,6 хуу, хоорайларның телефон станцияларынга абонент өзүлдези 164 хуу, кедээ черлерге—118 хуу болган. Ынчалза-даа республикага радиоточкаларны немештир тургузарының планы күүсеттинмээн, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планын харылзааның Бай-Хаак, Тоора-Хем, Хандагайты, Кызыл белдирлери, а орулгаларының—17 белдирлерден чүгле Самагалдай белдири күүсетпээн.

Онгу беш чылдың үшкү чылында харылзаа эргелели социалистиг чарыштың янзы-бүрү хевирлеринче улуг кичээнгейни салган. Амгы үеде харылзаачыларның барык 90 хуузу чарышта киржип. Олардан 1343 кижи коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп хүндүлүг ат дээш, коммунистиг күш-ажылдың коллективи аттыг болур дээш 125 бригадалар, участоктар, цехтер, салбырлар демисежип турар. Хүндүлүг атты 643 ажылдакчылар болгаш 39 коллективтер чедип алган.

Коллективтерден социалистиг чарыштың мурнуку одуруунга республиканың радиотелевидениениң дамчыдылга төвү үргүлчү ээлеп, бедик культураның бүдүрүлгези деп атты чедип алган. Харылзааның бүдүрүлгелеринден үжен хире кижи беш чылдың үш чылдарының планын ССРЭ Конституциязының бир чыл оюнга уткуштур күүсеткен. Оларның аразында Кызыл хоорайның харылзаа салбырының телефонистери Межова, Курседова, Забелина, Аксы-Барлык суурнуң харылзаа салбырында Саая, Кызыл-Мажалыкта харылзаа салбырының оператору Күжүгет, киоск эргелекчизи Борбак-оол, автобаазаа чолаачылары Медведев, Мишин, Тарасенко болгаш өскелер-даа хамааржыр. Оон-биле чергелештир Тыва АССР-ниң, Хакас автономнуг болгаш Даг-Алтай автономнуг областарының харылзаачыларының аразында социалистиг чарыш база эки үре-түңнелдерин берип турарын айтыр херек. Оон түңнелдерин чылда ийи катап үндүрүп, дуржулганы солчуру чанчыл болу берген.

Социалистиг чарышты организастаарында четпестер хөй. Чижээ, харылзааның Чадаана, Хандагайты, Самагалдай, Шагаан-Арыг, Эрзин салбырларында, Кызылдың харылзааның ажыглал-техниктиг салбырында чарыштың түңнелдерин чогуур хуусаада үндүрбес, кижи бүрүзүнүң хамаан чок, бүдүн коллективтиң безин социалистиг хүлээлгелерин организаставас чоруктар турган.

Республиканың почтачылары ажылдың шынарын улам экижидер, почта чедирилгезин үзүктелдирбес, чогуур адрестеринге ыяап-ла чедирер хүлээлгезин колдуунда чедиишкинниг күүсеткен. Бо салбырның ажылдакчылары тарифтиг орулганың чыл планын 101,9 хуу күүседип, оон 4,6 хуу немелде өзүлдезин чедип алганнар. Республика найысылалынга төп болгаш тус чер солуннарын үнген хүнүнде-ле чагыкчыларга чедирери чанчыл болу бергени база чедиишкин болур.

Авиатранспорт-биле почта чедирилгезиниң планы 109,5 хуу күүсеттинген турда, автотранспортчулар планын чекеп —чүгле 96 хуу күүседип шыдаан. Оон кол-ла чылдагааны график барымдаалавас, автомобильдериниң орукче үнериниң коэффициентизиниң кудузу бооп турар. Өске транспорт организацияларындан автомобиль хөлезилээр, пассажир автобустарын ажыглаар аргалар долузу-биле ажыглаттынмаан. Кызылдан Самагалдай, Чадаана, Кызыл-Мажалык, Шагаан-Арыгдан почта чедирилгезин оралдаар таварылгалар хөй болгулаан.

Харылзааның Кызыл-Мажалык район белдириниң начальниги В. Скобелкин, инженер А. Ошнаковский, Туранның ниити техэргелелдиң начальниги А. Костенков болгаш өскелер-даа база-ла транспорттуң айтырыынга доктаап, септелге ажылын кылырында улуг четпестер барын айытканнар. Харылзаа черлериниң автомобильдерин септээриниң хуусаазы узун, чолаачылар чедишпес.

Хуралга санал бергеннер харылзаа ажылдакчыларының ажылдан үнер-кирер чоруунуң хөйүн чугаалааннар. Оон кол-ла чылдагааны чурттаар черниң чедишпези болур. Специалистерге чуртталга бажыңнары тускайлаары чедишпезинден олар район салбырларынга үр ажылдавас, ажылдан үнүп чоруур ужурга таваржып турарлар.

Актив хуралының киржикчилери ол бүгү четпестерни чайладырының аргаларын чугаалажып, онгу беш чылдың дөрткү чылы—1979 чылда социалистиг хүлээлгелерни алганнар.

П. ТАРАСОВ.

СВЕРДЛОВСК. Үстүү-Исеттиң металлургия заводунда трансформатор прокадын соок арга-биле ажылдап кылыр цех 1979 чылдың баштайгы хүннеринден эгелээш, пландан ажыр продукция бүдүрерин эгелээн.

Цехтиң бүдүрүп турары трансформатор каңы бодунуң электри-техниктиг шынарының талазы-биле онзагай бооп турар. Оон ачызында электри тогун чидирер чорук эвээжээр, электри машиналарының хемчээлин бичеледир бүдүрер арга тургустунар.

ЧУРУКТА: трансформатор каңын бүдүрүп турары.

Э. КОТЛЯКОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы.).

Репортаж

ДООЗУЛЗА-ДАА, ҮРГҮЛЧҮЛЕВИШААН

Бо чылдың январь 17-ден 24-ке чедир бистиң чуртувуска чоннуң Бүгү-эвилел чизези болуп эрткен. Ону эрттирерინге киришкен, санакчылар өг-бүле бүрүзүнге кирип чораан, чизе кылыр ажылын доозкан. Ындыг-даа болза, чизечилерниң ажылы ам-даа үргүлчүлевишаан. Чизеден кижи астыгып чыдып калбаан бе дээш хыналдаларны чизечилер, контролёр-иструкторлар кылып турар.

Кызыл хоорайда үш чизе килдизи ажылдап турар. Найысылалдың Кочетов кудумчузунда хоорккүскомнуң сан килдизиниң бажыңында № 2 килдистиң төвү тургустунган.

Бо черге ажыл эртен эрте-ле хайныгып эгелээр. Чизечилер боттарының чеди хонук дургузунда кылган ажылының түңнели — долдуртунган документилерин инструктор-контролёрларга доктаатканы чурум ёзугаар дужаап турарлар. Майык бүрүзүнде найысылалдың чурттакчы бүрүзүнүң ат, фамилиязы, хар-назыны, кылып турар ажылы болгаш өске-даа чугула медээлери долдуртунган.

Килдистиң эргелекчизи Маргарита Терентьевна Бергер инструкторларны чыгган, дараазында сорулганы тайылбырлады:

— Бөгүн силерниң шуптуңар кудумчуларже үнер болгай силер. Хыналда эргилде кылыры—харысалгалыг херек. Кандыг-бир чылдагаандан чизеге кирбейн барган кижилерниң даңзылаттынары бо ажылдан хамааржыр. Ынчангаш кичээнгей каш катап улуг болур дээрзи билдингир.

Инструктор-контролёрлар санакчылары-биле кады хамаарышкан участоктарынче чорупканнар. Килдис эргелекчизиниң дузалакчызы К. Сат-биле каш сөс солуштувус.

— Бистиң салбырга хамаарышкан кудумчуларны, бажыңнарны чизечилер шупту эргип кээп, чурттакчыларны даңзылаан. Хоорайның дал ортузу биеке онаажып турар чүве, инструктор-контролёрларның дыңнадып турары-биле база бодумнуң хынааным-биле алырга, чизечи бүрүзү сорулгазын чединишкинниг күүседип турар деп дидими-биле чугаалап болур—деп, ол чугаалады.

Бир дугаарлыг чизе участогунуң чизечизи аныяк кыс Галина Мишакина кылган ажылын эгезинден тура катап-катап хынап, инструктор-контролёрунга дужаарынга белеткеп олур. Бичии эптиг үени манап алгаш, кайы кудумчуларның чурттакчыларын чизелээнин база кандыг-кандыг бергедээшкиннер болганын оон сонуурган айтырдывыс.

—Чизечилерниң берге деп санап турар участоктарының бирээзи Рихард Зорге кудумчузу колдуунда меңээ таварышты. Ында эргиде тудуглан бажыңнар бар болганындан кудумчулар үндүрүк-киңрик, дугаарлар будалчак болду. Ынчалза-даа баш бурунгаар кылган эргилдени хынамчалыг чорутканымдан бажың бүрүзү барык «таныш» апарган болгаш улуг бергедээшкинге таварышпадым. Бо чугула ужур-дузалыг кампанияны хоорайның чурттакчылары медерел билир болганындан дүтүрүшкен шагывыста бажыңнарынга олургулаар боор чорду. Арай хомуданчыг чүве чүл дээрге, чизени колдуунда ажыл шагының сөөлүнде, караңгылай бергенде кылыр болганда, ол кудумчуда чырык чедишпес, бажыңнар дугаары тып алыры берге чорду—деп, Г. Мишакина чугаалады.

Килдистиң эргелекчизи Маргарита Бергер хыналда эргилдеден эң баштай ээп келген инструктор-контролёр В. Мироновтан дораан айтырды:

— Владимир Михайлович, план күүсеттиңер бе?

— Күүсеттинген, Маргарита Терентьевна, чизе участогунуң чээрби беш хуузун планда көрдүнгени-биле эргип кезидим. Чизечилер эки ажылдаан-дыр. Чурттакчылыг бажың бүрүзүнге четкен-дир.

Оон улаштыр хыналда чизе кылган эштер уурук-суруктап ээп келгилээн. Шуптузунда хомудал чок. Чизечилерниң чединишкинниг ажылдааны бадыткап келдилер.

Оон-биле ажыл доозулбаан. Долдуртунган майык бүрүзүн хынамчалыг көөр херек. Ону электроннуг машиналар санаар, ынчангаш шыйыг тугум бүрүзүн чогуур дүрүм ёзугаар кылып, үжүктерни шын бижиири негеттинер. Хоорайда чизе доозулган-даа болза, өске черлерде дег № 2 чизе килдизинде ажыл ам-даа кидип-түлүк.

ЧУРУКТА: № 2 чизе участогунда; хыналда эргилдеже үнер бетинде чизечилер болгаш чолаачылар баар маршрудун тодарадып тур.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

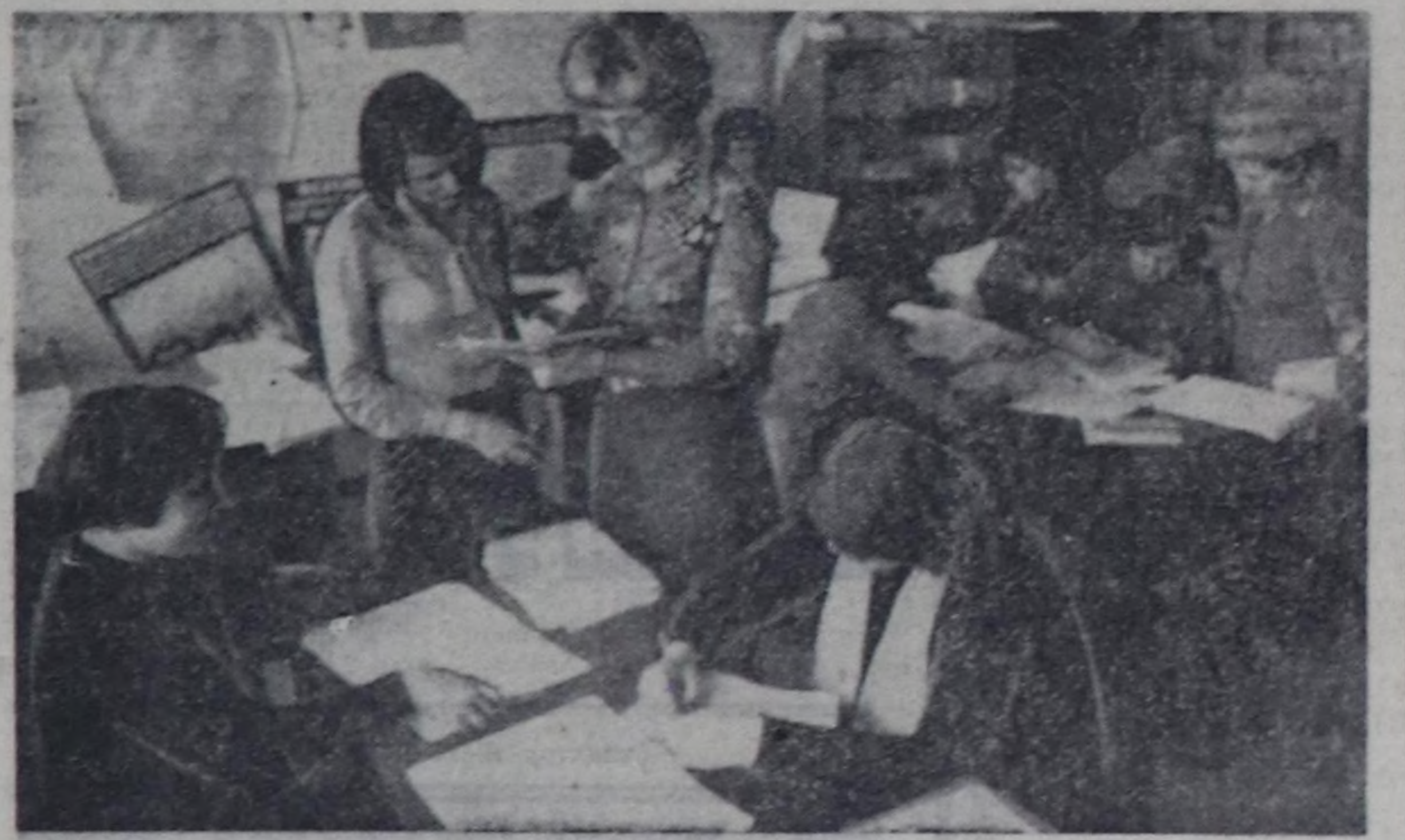

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: кыска дыңнадыглар, тайылбырлар

БЕЛЕК

ВЬЕНТЬЯН. (СЭТА). Совет Эвилели лаос болгаш францу дылдарга чогаадып кылган 200 хире урал чечен, документалдыг болгаш эртем-нептерелдиг кино-фильмнерни Лаос Улус-Демократтыг Республикага дамчыдып берген. Оларның аразында совет кинонуң «Коммунист», «Максимниң аныяк чорааны», «Солдаттың адазы» болгаш өске-даа эң эки дээн ленталары бар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы, Совет чазак болгаш акы-дунма совет улус хамаарышпас чоруу дээш лаос патриоттарның демиселинге чугула база дээштиг дузаны болгаш деткимчени кезээде көргүзүп келген болгаш тайбың социалистиг тургузуушкунунуң үезинде көргүзерин уламчылап турар деп, ЛУДР-ниң пропаганда, информация, культура болгаш туризм министри Сисана Сисан ук белекти хүлээп ап тура, медеглээн.

Лаостуң ажылчы чоннары бодунуң авангарды — Улусчу-Революстуг партияның удуртулгазы-биле үндезин социал-экономиктиг чаартылгаларны боттандырып, чаа амыдыралды чединишкиннинг тургузуп турар, бо үеде Улуг Октябрь чурттуң, социалистиг дем каттыштырылгазының өске-даа чурттарының ажыл-агый, культура тургузуушкунунга дуржулгазын калбаа-биле ажыглап турар деп, министр демдеглээн. Бо кино-фильмнер чоокку хүннерде чурттуң бүгү можуларынга үнүп эгелээр. Фильмнерни көргүзери бистиң чурттарывыстың аразында найыралды быжыглаар, Советтер чурттуның амыдыралы-биле эки таныжар арганы лаос улуска бээр, оон чединишкиннерин, дуржулгазын ЛУДР-ге социализмни тургузарынга ажыглаар бис деп, министр демдеглээн.

ПНОМПЕНЬГЕ МАССАЛЫГ МИТИНГ

ПНОМПЕНЬ. Революсчу күштерниң тиилелгезин болгаш реаксылыг бөлүктүң диктатуразындан чуртту хостааның демдеглээри-биле Кампучияның найысылалынга массалыг митинг болган.

Чурттуң бүгү можуларының муң-муң төлээлекчилери болгаш Улусчу революстуг арминяның дайынчылары долдур олурупкан стадионнуң кырынга национал чаа гимн чаңгыланып турган. Улусчу-революстуг чөвүлелдиң даргазы Хенг Самрин митингиге чүве чугаалааш, пекинчи чалчаларның ханныг өлүрүкчү диктатуразын дүжүргенин төөгүлүг ужур-дузалыын демдеглээн. Пол Пот болгаш Иенг Сари бөлүүнүң чагырып турганының чылдарында Кампучия хан далайы болу берген, миллион-миллион кижилер хилинчектеттирген болгаш шаажылаттырган. Пекинниң улуг күрүнезирек эрге-ажыктарынга бараан болуп турган бөлүк чурттуң экономиказын хоозуралга чедирген. Пол Поттуң партиязы ажылчын партия турбаан ол кампучи улустуң эрге-ажыктарын херексевээн. Оон ажыл-чорудулгазы социализмниң идеалдарынга шуут чөрүшкек турган деп, Хенг Самрин демдеглээн.

Улусчу-революстуг чөвүлелдиң даргазы чонну революстуг серемчилелдиг болуруунче кыйгырган. Экономиканы дүргеп катап тургузарын, чонуң амыдырал-чурттамгазын таарыштыр тургузарын ол бирги ээлчеглиг сорулгалар кылдыр адаан. Хамаарышпас, тайбың демократтыг, социализмче оруктап бар чорууру Кампучияның чединишкинниг тургузуушкуну чурттуң чонунуң бүгү кезектериниң чаңгыс эп-биле хандыртынар деп, Хенг Самрин оналап демдеглээн.

Пролетарлыг интернационализмниң ёзузу сиңниккен улуг деткимчени болгаш тодарган дузаны кампучи революцияның бүгү талаларынга көргүскени дээш Вьетнам Социалистиг Республиканың партиязынга болгаш чазаанга, бүгү вьетнам улуска өөрүп четтиришкинин ол илергейлээш, акы-дунма социалистиг чурттар-биле эп-сеткил каттыштырылгазын быжыглаарының база кожа чурттар-биле чаагай харылзааларны таарыштыр тургузарының чугулазын онзалап демдеглээн.

Улусчу-революстуг чөвүлелдиң даргазының оралакчызы, камгалалды харыылап турар Пен Сован биле иштики херектерни харыылап турар Геа Сим олар база митингиге чүве чугаалаан.

Пол Поттуң—Иенг Сариниң ёзу-чурумун дүжүрери-биле доозулган чединишкинниг тиилелгелиг демисели дээш Кампучияның Национал камгалавышкынының чаңгыс аай фронтузунуң улусчу-революстуг чепсектиг күштериниң дайынчыларынга Пен Сован өөрүп четтиришкинин илергейлээн.

Чаңгыс аай фронтунуң ТК-зының органы «Кампучия» солунунуң бирги номери Пномпеньде үнген. Оон материалдарын төрээн чуртунуң хосталгазының байырлалынга, делегейниң тайбыңга ынакшылдыг бүгү күштериниң кампучи улустуң шынныг херээ-биле эп-сеткил каттыштырылгазынга тураскааткан.

(СЭТА).

НАЙЫРАЛ ПОРТУ АПААР

ПНОМПЕНЬ. (СЭТА). Ангкорват дуганының беш суургазының дүрзүзүн чураан кызыл тук — Кампучия Улус Республиканың Кызыл тугу — чурттуң эң улуг порту болур Кампонсаомнуң кырында кииский берген. Бир ай бурунгаар аңаа саттыныкчы эрге-чагыргага дерзии чорууну үүлгедип турган. Кампучия улуска удур база Вьетнам кызыгаарга хан төгүүшкүнүг үүлгедиглерге ажыглаар боо-чепсек чүдүрген кыдат суднолар аңаа кээп турган. Порттуң ээлери кыдат шериг албанныглар турган.

Тура-халышкан улустуң революстуг шериг кезектери январьның эгезинде күштүг атаканы кылгаш, портту ээлеп алган. Пол Иенг Сариниң солдаттары портка улуг хора чедирип бээин шыдаваан. Оон беш складтарынга кыдат самолёттарга, машиналарга ажыглаар артык кезектер болгаш боо-чепсек артып калган. 50 чаа машина, ол ышкаш Кыдатка бүдүрген дөрт шериг катери бүдүнге артып калган.

Амгы үеде улусчу эрге-чагырга хоорайның амыдыралын чогумчудар, чурттуң амыдыралынга чугула ужур-дузалыг порттуң ажылын катап тургузар хемчеглерни ап турар. Чонну аъш-чем-биле хандырарынга эргежок чугула балыкчы суднолар бирги рейстерже үнген. Порттуң девискээрин арыглаар ажылдарны чорудуп, нефть шыгжаар черлерни септеп турар. Хоорайны хостаан дайынчылар ажылчыннар-биле кады ажылдап турар.

Кыдаттан шериг техниканы сөөртүр бааза бооп турган Кампонгсаом порт чоокку үеде найырал порту апаар. Кампучияның ёзулуг өңнүктери болур чурттарның суднолары аңаа кээп, кампучи улустуң тайбың амыдыралды тургузарынга дузалаар.

ИНДИЯНЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИНИҢ ЧУГААЗЫ

ДЕЛИ. (СЭТА). Индияның президентизи Нилам Санджива Редди национал байырлалдың —Республиканың хүнүнүң бүдүүзүнде радио болгаш телевидение дамчыштыр чүве чугаалаан.

Январь 26-ның — бистиң байырлалывыстың хүнү болза биске чүгле өөрүшкүлүг болуушкун эвес, харын эрткен орукче хая көрүп, чурттуң чединишкиннерин, оон хөгжүлдезиниң угланыышкынын үнелеп көөрүнүң чадазы болур деп президент чугаалаан. Республиканың дөгуннап келгениниң 29 чылдарының дургузунда Индияның кодээ ажыл-агыйының чединишкиннеринче база айтырыгларынче Н. С. Редди кол кичээнгейни угландырган. Индия 1950 чылда чүгле 55 млн. тонна тарааны чыып алган. Бо чылын чурттуң чамдык районнарынга үерлээшкиннер болгаш бойдустуң өске-даа халаптары бооп турда 125 млн. тонна тарааны алган. Мындыг чединишкинни тараачыннарның маадырлыг күш-ажылының, суггарылга херээн хөгжүткениниң база экономиканы план ёзугаар чорутканының түңнелинде чедип алган деп президент демдеглээн.

Кодээ ажыл-агый талазы-биле чедип алган чединишкиннер өртектерни чогумчударынга, инфляцияны доктаадырынга болгаш чурттуң политиктиг болгаш экономиктиг хамаарышпас чоруун быжыглаарынга дузалаан деп ол чугаалаан.

Моон соңгаар-даа тайбыңның оруу-биле, өске чурттар-биле, бирги ээлчегде кожазы чурттар-биле найыралдыг, харылзаалыг чорууруңга Индияның шиитпирлиин ол демдеглээн.

Национал байырлал — Республика хүнүнге холбаштыр күрүнениң баштыңы индий улуска байыр чедирген.

АКШ-ТЫҢ ПРЕЗИДЕНТИЗИНИҢ ИЛЕТКЕЛИ БОЛГАШ ЧУГААЗЫ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың конгрессиниң сенат болгаш төлээлекчилер палатазының каттышкан хуралынга «чурттуң байдалының дугайында» чаңчылчаан илеткелди президент Дж. Картер кылган.

Президент даштыкы политика дугайын чугаалап тургаш, ССРЭ-ниң болгаш АКШ-тың аразында харылзааларга бирги ээлчегде стратегтиг шаап халдаашкын чепсээн кызыгаарлаар талазы-биле совет-америк чугаалажыышкыннарже кол кичээнгейни угландырган. Совет Эвилели-биле кады ажылдажылга тайбың херээнге бараан бооп турар, ядролуг, чүс чыл үезинде бүгү делегейге тайбыңны быжыглаарын улуг күрүнелер шиитпирлээр апаар, ынчангаш ядролуг чепсекке контрольду ыяап-ла тургузар деп ол чугаалаан. Стратегтиг чепсекти кызыгаарлаар талазы-биле совет-америк чугаалажыышкыннарның сорулгазы болза, бир чурттуң өске чурттан артык күштүг чедип алыр деп турары эвес, а ийи чурттуң айыыл чок чоруун хандырары, чепсектерни эндере бүдүрерин соксадыры, ядролуг күштерниң деңнигүүрүн турушту деңнээри, тайбыңны камгалаарынга бистиң шиитпирливисти бүгү делегейге көргүзери болур деп ол чугаалаан.

«Стратегтиг чепсекти кызыгаарлаар талазы-биле белеткеп турар чаа совет-америк дугуржулганы Каттышкан Штаттарның болгаш Совет Эвилелиниң эрге-ажыынга дүүштүр тургузуп турар. Ядролуг дайынның айыылын болдурбазынга ийи чурттарның сонуургалы чаңгыс аай.

Стратегтиг чепсекти кызыгаарлаар талазы-биле чугаалажыышкыннарда бүгү айтырыглар барык шиитпирлеттинген, ындыг-даа болза дугуржулгага «идегелдиг бүзүрел чедип алыры» Совет Эвилелиниң туружундан хамааржыр деп ол медеглээн.

Ол дугуржулга Каттышкан Штаттарның «национал айыыл чок чоруунга таарышпас болза, аңаа ат салбас мен», «бир эвес бистиң кичээндирер күштеривис күштүг болбас болза, дугуржулгага ат салбас мен» деп президент база медеглээн. Дугуржулганы бадылаарынга удурланып турар барыын үелдиг бөлүктерниң болгаш шериг-үлетпүр комплекизиниң ыйыышкыны-биле бо медеглелди кылган боор деп парлалга үнелеп турар.

Каттышкан Штаттар бодунуң даштыкы политиказынга мурнундагы хевээр шериг күчүзүн ажыглаарын барымдаалаар дээрзин президенттиң чугаазындан билдине берген. «Делегейге тергиидекчи» болур күзел Америкада чок деп Дж. Картер медеглезе-даа, делегей ниитилежилгезинге күш дөгээр турушту ээлээрин уламчылаар деп база медеглээн. Американың шериг күчүзү «бүгү делегейге айыыл чок чоруктуну хандырарынга чугула күш бооп турар» деп ол демдеглээн. Стратегтиг күштү АКШ-ка хевээр арттырар, НАТО-нуң шериг блогун быжыглаар дээш туржуп турарын ол чугаалаан.

АКШ-тың конгрессинге бодунуң киирген федералдыг бюджеттиң шериг чарыгдалдарын 1980 чылда 138,2 миллиард доллар кылдыр бадылаарынче президент кыйгырган.

• • •

ВАШИНГТОН. (СЭТА-ның корр). АКШ-тың президентизи Дж. Картер чыл бүрүде экономика талазы-биле кылыр бижиин конгресске чорудкан.

Президенттиң бижиинде болгаш президенттиң чанында экономика чөвүлелиниң чыл бүрүде кылыр илеткелинде айтып турарын ёзугаар алырга, АКШ-тың экономиктиг байдалы администрацияга чүгээр болган дээр оралдажыышкынны айтып турар. Чурт экономиктиг берге байдалдарга таваржып турарын мынның турар чүүлдерин ук документилерде база айтып турар.

Чазак чери «чурттуң экономиктиг хөгжүлдезинге улуг айыылды диргелдирип турар» инфляция-биле демиселче кол кичээнгейни угландырар болдалдыг деп бижикте айыткан. 1978 чылда хереглел бараанинарының өртектери 9 хуу, а аъш-чем бараанинарының өртектери 11,3 хуу аартаанын ында демдеглээн.

Администрация чери моон мурнундагызы-биле бир дөмей инфляция-биле демисал чорударда, оон уржуктарын ажылчы чоннар массаларының кырынче чая каарын бодап турар. Чижээ, моон соңгаар-даа ажылчы чоннарның шалың өзүлдезин кылбазын айыткан.

Социал-экономиктиг политиканың өске-даа адырларынга күрүне бюджединден чарыгдалдарны дыка кызырарын бижикте-даа, илеткелде-даа айыткан, ындыг кызыгаарлаашкын чүгле шериг бюджединге хамаарышпас, 1980 чылда АКШ-тың шериг бюджеди кажангызындан-даа хөй —138,2 миллиард доллар болур.

1978 чылдың төнчүзүнде экономиктиг конъюнктурага чамдык чүгээртээшкин болза-даа экономика чөвүлелиниң илеткелин ёзугаар алырга, АКШ-та ажыл чок кижилерниң саны 6 хуу деңнелде, а негр чонунуң иштинде «артык» кижилер ажыл кылыр бүгү кижилерниң 9,2 хуузу бооп турар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлде темпизи кудулап, 1978 чылда чүгле 0,6 хуу болганынга администрация дүвүреп турар. Бо экономиктиг көргүзүг талазы-биле АКШ капиталистиг делегейде кол-кол удурланыкчыларындан улам чыдып каап турары илдең апарганындан дүвүреп турар.

Барыын чүктүң экономика системазынга Каттышкан Штаттарның ролю 1978 чылда улам кудулаанын документилерде айыткан. Чурттуң садыг балансызының карышкаа 35 миллиард доллар четкен, мындыг байдал АКШ-тың хөй нефтини бодунга садып турарындан болган деп экономика чөвүлели тайылбырлаан. Моон ап көөрге, энергетика талазы-биле конгресстиң хүлээп алган программазы бо талазы-биле кризисти чайладып шыдаваанын илдең.

Барыын чүктүң сайзыраңгай 15 улуг чурттарының үлетпүр экспортунга АКШ-тың үлүү бежен чылдар үезинде 30 хуу турган болза, 1978 чылда 18,9 хуу чедир кудулаан.

Капиталистиг системаның кол акшазы болур доллар 1977 чылдың сентябрьдан 1978 чылдың сентябрьга чедир үениң иштинде 13,8 хуу үне чокталган.

Е. ЕГОРОВ.

СОҢГУКЧУЛАР ДАҢЗЫЗЫ

Бистиң консультациявыс

Соңгукчулар даңзызы дээрге, соңгулдаларга бадылаашкын хүнүнде, а ССРЭ-ниң Дээди Совединге амгы соңгулдаларга болза, март 4-те, ону барымдаалап тургаш, соңгукчуларны бадылаарынче кирер документ болур.

«ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында» Хоойлунуң IV бөлүүнүң 20 чүүлү соңгукчулар даңзызын тургузарын районнарга хувааттынмаан хоорайларга Хоорай Советтериниң, районнарга хуваатынган хоорайларга район Советтериниң, хоорай хевириниң суурларынга суур Советтериниң, кодээ черлерге кодээ Советтерниң күүскомнарынга онаап турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел болгаш Националдар Советтеринге соңгулдаларга чаңгыс аай даңзыларны соңгулда участогу бүрүзүнге ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң бадылааны майык ёзугаар тургузар. Аңаа соңгукчуларның фамилиязын, адын, адазының адын алфавит ёзугаар бижиивишаан, назы-харын, чурттап турар черин айтыр. Даңзыны ук соңгулда участогунуң чурттакчыларының хөй нуруузунуң дылынга бижиир. Соңгукчулар даңзыларынга оларны тургузуп турар күүскомнуң даргазы биле секретары ат салгаш, күүскомнуң таңмазын базар.

Шериг кезектеринде турар шериг албанныг соңгукчуларның, эжиндиришкинде чоруур судноларда соңгукчуларның даңзызын тургузарының чурумун соңгулда дугайында Хоойлуда база тускайлап айыткан. Санаторийлерде болгаш дыштанылга бажыңнарында, ол ышкаш чыттырып эмнээр өске-даа эмнелге черлеринде дыштанып, эмнедип турар соңгукчуларны ол албан черлери оон девискээринде турар Советтерниң күүскомнары даңзыга кирер.

Соңгулда хүнүнге чедир азы соңгулда хүнүнде 18 хар четкен, даңзы тургузуп турар үеде ук Советтиң девискээринде доктаамал азы түр када-даа чурттап турар ССРЭ-ниң бүгү хамаатыларын соңгукчулар даңзызынга кирер. Хамаатының төрүттүнгениниң хүнүнүң болгаш айының дугайында ылаптыг медээ чок болза, ону ол чылдың январь 1-де төрүттүнген кылдыр санаар. Бир эвес аныяк кижи бо чылын 18 харлаан болза, оон төрүттүнген чылын, айын, хүнүн даңзыга ыяап-ла айтыр. Соңгукчу чүгле чаңгыс даңзыга кирген турар ужурлуг.

Угааны солуу деп көрген хамаатыларны соңгукчулар даңзызынга кирбезин Хоойлу айтып турар. Ынчалза-даа маңаа суттуң шиитпирин болгаш кадык камгалалының республика, край, область органнарының тургусканы эмчи комиссияларының үндүрген түңнелдерин барымдаалаар. Комиссияларның түңнелдери шын эвес дээр болза, район (хоорай) улус судунга хомудал киирип болур. Ол ышкаш ССРЭ-де чурттап турар даштыкы чурттар хамаатыларын болгаш хамааты эрге чок кижилерни соңгукчулар даңзызынга кирбес.

Соңгукчулар даңзыларын тургузарынга киржип турар советтер ажылдакчылары болгаш активчилер тус-тус соңгулда участоктарының кызыгаарларын ыяап билген турар ужурлуг. Ынчанмас болза, өске участокка хамааржыр соңгукчу дакпыр кирип болур. Оон ыңай даңзы тургузукчулары чаңгыс-даа соңгукчу кагдынмаан база дакпыр кирбээн дээрзинге бүзүрелдиг болуру чугула.

Соңгукчуларның даңзызын бүгү-ниитиге таныштырары-биле соңгулдаларга чедир 20 хоноктан орай эвесте азып чарлаан турарын Хоойлуда доктааткан. Ам болур соңгулдаларда болза соңгукчулар даңзызын 1979 чылдың февраль 11-ге чедир азып чарлаан турар. Таныжылга үезинде соңгукчу бүрүзү даңзыда кирген бижилгелерин боду хынап көрген турарын чедип алыры чугула. Маңаа участок комиссияларының агитаторларының ролю дыка улуг.

Соңгукчулар даңзызын таныштырылгага аскан өрээлге участок комиссияларының кежигүннери дежурныйлаар. Олар даңзыда шын эвес киртинген чүүлдерниң дугайында соңгукчуларның бижимел болгаш аас-биле билдиришкиннерин хүлээп алыр, соңгукчуларның айтырыгларынга тайылбыр бээр хүлээлгелиг.

«ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында» Хоойлунуң 22 чүүлү соңгукчулар даңзызында кирбээнинге, шын эвес бижилгелерге азы даңзыдан казаанынга хамаатыларның хомудаар эргезин магадылап турар.

Соңгукчулар даңзызында шын эвес киртинген чүүлдерниң дугайында билдиришкиннерни участоктуң соңгулда комиссиялары даңзыны тургускан, Советтиң күүскомунга, шериг кезээниң командиринге, судно командиринге чугаалажып көөрү-биле дораан кирер, олар билдиришкиннерни ийи хонук хуусаада көөр болгаш даңзыга чогуур эдиглерни кылыр азы ойталаан чылдагаанын айыткан шиитпирниң хоолгазын хомудакчыга бээр хүлээлгелиг. Күүскомнуң шиитпири-биле чөпшээрешпээн таварылгада хомудакчы районнуң (хоорайның) улус судунга билдиртир эргелиг, суд ону үш хонук хуусаада көөр хүлээлгелиг. Ол улус судунуң шиитпири шуут күштүг болур.

Соңгукчуларның даңзызы чарлап асканы-биле соңгулда хүнүнге чедир үе иштинде соңгукчу бодунуң турган черин солуур апарганда участоктуң соңгулда комиссиязы оон дилээн барымдаалап, бадылаар эргениң шынзылгазын бээрин Хоойлунуң 23 чүүлүнде көрүп турар. Ол шынзылганың хевирин ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму бадылаар. Шынзылганы соңгукчулар даңзызында кииргенинге үндезилеп бергеш, аңаа демдеглелди кылыр. Шынзылганы паспортун ийикпе соңгукчуну боду ол дээрзин бадыткап турар өске-даа документини көргүзерге бээр.

Бадылаар эргениң шынзылгазын барымдаалааш, соңгукчуну кайы-даа соңгулда участогунга баарга, немелде даңзыга кирер. Немелде даңзыга соңгукчулар даңзызын чарлап асканындан соңгулда хүнүнге, ол ышкаш соңгулда хүнүнде соңгулда участогунга бадылаар эргениң шынзылгалыг келген бүгү соңгукчуларны кирер.

Соңгукчуларның немелде даңзызын участоктуң соңгулда комиссиязы кол даңзыга доктааткан форма ёзугаар тургузар. Бадылаар эргениң шынзылгаларын ол даңзыга кожуп каар.

Соңгукчуларның даңзызын тургузары — нарын болгаш кончуг харысалгалыг ажыл. Ынчангаш маңаа Советтерниң депутаттары, күүскомнарның ажылдакчылары, активчилер болгаш агитаторлар, ол ышкаш соңгукчулар боттары идепкейлиг киржири эргежок чугула. Даңзы тургузарынга киржип турар, кижи бүрүзү соңгукчунуң соңгулдалар хүнүнде хамааты хүлээлгезин күүседиринге бодунуң ол ажылы-биле дузалап турарын ханызы-биле угаап билири чугула.

POR LA
POTAMOS AL MPU
PARTIDO COMUNISTA DE
NICARAGUA - ¡PC DE N!
¡¡PRESENTE!!

НИКАРАГУА. Эрге-чагыргаларның талазындан улуг кыжанышкынны үндүрүп турза-даа, Манагуаның чоогунда хөөр чаңынга оппозицияның «Пренса» солунунуң директору Педро Хоакин Чаморрону өлүргениниң бир чыл оюн демдеглээн күштүг чыскаал болган. Оппозицияның чамдык партияларының болгаш организацияларының инициативазы ёзугаар эрттирген бо чыскаал ажылчын шимчээшкинниң чаңгыс эвилиниң болгаш сырый каттыжышкынының херечизи болган. Чыскаалдың киржикчилери эрге-чагыргадан Сомосаның дүжер турарын негээн. Диктатурага удур ниити национал демиселдиң авангарды— Национал хосталганың Сандино аттыг фронтузунуң тугун кодурген, чазакка удурланыышкын кылган кижилерни бо чурукта көргүскен.

Чыскаалганнарга удур чорутган полиция болгаш национал гвардия карак чаңы төктүрер газты болгаш боо-чепсекти ажыглаан. Элээн каш кижи балыглаткан, ол-ол кижини тудуп хоругдаан.

ЮПИ—СЭТА-ның фотозу.

Янзы-бүрү медээлер

ШУЙЖУЛАР ТИИЛЭЭН

Өөреникчилерниң кышкы дыштанылгазы солун болгаш хөглүг эрткен. Бо үени өөреникчи бүрүзү бодунга ажыктыг кылдыр эртирерин кызыткан. Дыка хөй өөреникчилер ада-иезиниң чымыштыг ажылдынга дузалажып, чаш хураганнар хүлээп ап, оңу ажаарынга боттарының бичие эвес үлүг-хуузун киирип, ада-иезинге мактатканы-даа билдингир. А бир чамдыктары боттарының школазының адын камгалап, район төвүнге болгаш өске-даа черлерге болгулаан спортчу маргылдааларга киришкенер.

Бай-Тайга районнуң беш ортумак школазының аразынга мячиктиг хоккей маргылдаазы Тээли суурнуң төп стадионунда тускай доңуруп кылган катокка болуп эрткен. Маргылдаа чидиг демиселге ийи хүн үргүлчүлээн. Түңнелинде Шуй ортумак школазының командазы аваангыр, чараш ойнап тиилеп үнген. Ийиги черни Тай-Тал, үшкүзүн Тээли ортумак школаларының хоккейжилери тус-туста үлешкеннер. Кызыл-Даг, Кара-Хөл школалары бо маргылдаага кошкак белеткелдиг киришкенин айтыры чугула. Ылаңгыя Кызыл-Даг школазының хоккей командазы мооң мурнунда каш-даа удаа чемпионнап келген болгай. Олар бо чылын чүге багай ойнаанныл? Школаны доозуп чоруй барган, шырырак хоккейжилерниң орнун солуур өөреникчилер школада чок болганы ол бе? Маргылдаадан көөрге, Кызыл-Даг-даа, Кара-Хөл-даа школаларында эки ойнап болур оолдар бар чорду. Кол-ла чылдагаан—ол школаларда физкультура башкыларының хоккейжилерин эки белеткеп албаанында болуп турар.

Маргылдаага кончуг эки ойнаан Донгак Мерген, Салчак Володя, Ховалыг Каадыр олар «эң эки халдакчы», «эң эки камгалакчы», база «эң эки вратарист» деп тускай шаңналдарга төлептиг болганы өөрүнчүг.

Тиилекчи болган Шуй ортумак школазының командазы, февраль айда болуп эртер республиканың школачыларының хоккей маргылдаазынга киржир эргени чаалап алганы ол. Олар ам Барлык хемниң бодуу бүткен кылама дожунда шыңгыы белеткелди чорудуп турар. Ам январьның сөөлгү хүннеринде 5—8 класстарның өөреникчилериниң мячиктиг хоккей маргылдаазын эрттирер.

Маргылдааның тиилекчилерин база тус-тус эки ойнаанннарны ВЛКСМ Бай-Тайга райкомунуң болгаш районнуң спорт комитединиң хүндүлел бижиктери, өртектиг белектери-биле шаңнааны, школачы спортчуларның сонуургалын, хей-аъдын көдүргени чугаажок.

С. ИРГИТ.

СУББОТА САНЫНДА

«Шекпээр» совхозтуң көдээ Культура бажыңынга суббота санында дыштанылга кежээлерин доктаамал организастап эрттирип турар. Аңаа агитквартираларның киржилгези улуг. Олар тургускан график ёзугаар боттарының белеткээн концерттерин Культура бажыңынга көргүзүп турарлар.

Бо хүннерге чедир беш агитквартира концерттерин көргүскеннер. Сайзырал кудумчузунуң «Хаяа» агитквартиразының көргүскен концерти солун болган. Концерт эгелээриниң мурнунда агитатор башкы Раиса Монгуш комсомол дугайында лекцияны номчаан. Совхозтуң чолаачызы Кудур-оол Монгуштуң «Бичии чер» деп ырны ырлааны, тудугжу Артур Монгуштуң хөөмейлээнин, Раиса Монгуштуң «Лимбилиг кыс», «Долаана» деп танцыларны күүсеткенин көрүкчүлер сонуургаан.

Ч. ООРЖАК.
Барыын-Хемчик район.

КОЧЕТОВЧУЛАР ЧООНГАН ДЕП

Көдээ суур, культура, амыдырал

Тандының Кочетово суур Тываның төөгүзүнде ат-сураглыг, билдингир черлерниң бирээзи. Республиканың Алдан-Маадыр аттыг чурттушчулел музейиниң салбырын мында организастап тургусканы-даа таварылга эвес. Суур моон соңгаар улам өзүп сайзырап, чаартынары чугаажок. Бичии кочетовчуларга өөрүнчүг белек—чаа школа тудуу, ылаңгыя бо чылын, черле шуудап, ажыглалга кирер боор деп улуг идегелди база салып турар бис.

Кочетовонуң Культура бажыңы. Ажылчы чоннуң дыштанылгазын идепкейлиг организастап болурунуң бүгү-ле аргалары мында бар. Хамык ужур инициативада. Кышкы улуг соок үезинде ооң одалгазының чогумчалыг организастаары база чугула. Хайгаарал шала кошкаар болза, одалга системазы үрели берип болурунуң чамдык фактылары база турганын аңаа чорааш эскерген бис. Культура бажыңының баазазын багай деп болбас, тускай эртеми чок-даа болза, ажылынга мергежип олурар аныяк эштер (Зинаида Оюн, Алексей Оюн) мында ажылдап, чамдык чүүлдер талазы-биле черле багай эвес боор турарын көдээ Совет күүскомунуң даргазы Монгуш Элдиг-оолдуң демдеглеп турары-даа чөптүг. Чон ортузунга агитас-массалыг ажылды, ылаңгыя ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларга уткуштур, кажангызындан артык идепкейжидери чугула деп чүве билдингир.

Херээженнер чөвүлелдериниң ролю, чон ортузунга кижизидилге ажылынга оларның киржилгези бистиң республикада көскү черни ээлей бергенин билир бис. Агитквартиралар дамчыштыр улуг ажылды чорудуп, янзы-бүрү массалыг хемчеглерже, ылаңгыя херээжен чонну бүрүн мобилизастап, дээштиг түңнелдерни чедип ап болурунуң чижек-фактыларын республиканың дыка хөй районнарының суурларында херээженнер чөвүлелдериниң дуржулгазындан көрүп болур. Ооң дугайын солуннарда-даа бижип, радиода-даа дамчыдып турар.

Кочетовода херээженнер чөвүлели база бар, суурну 18 агитквартирага хуваагап. Суурнуң девискээри делгем-даа болза, кудумчуларының чурум-чыскаалы чамдыктарында чаңгыс дай эвес. Чамдык бажыңнарны үе-шагда-ла туткан. Ынчангаш ниити көрүш ындыг-ла кончуг эвес.

Көдээ Совет күүскому суурну чаагайжыдар, бажың бүрүзүн херимниг чараш, чанында мяш тараар, картофель, ногаа өстүрген болдурар дээш улуг хемчеглерни алырын планнап турар.

Бо ажылга суурда хөй-ниити организациялары, ылаңгыя херээженнер чөвүлели (даргазы Дина Дугур) база дорт киржилгелиг болуру чугаажок. Херээженнер чөвүлелиниң даргазы эрткен чылдың төнчүзүнде чаа соңгуткан-даа болза, актив-биле кады тускай булуңну дерип кылган, ажыл планын тургузуп алган. Тандының херээженнер активи-биле кады Эрзин районга барып, херээженнер чөвүлелдериниң ажыл дуржулгазы-биле эрткен чылдың декабрьда танышкан. Ажыл-херектерини башкарарынга чогумчалыг үндезин бар, ам хамык ужур чүгле хол-биле тудуп кирпитеринде. Ажыл планында солун чүүлдер эвээш эвес. Суурнуң бүгү херээженнериниң хуралынга чугула айтырыгларны чугаалашкан. «Уруглар кижизидилгезинге ада-иениң ролю» деп беседаны школа башкызы В. О. Монгуш кылган. Херээженнерниң гигиеназының дугайында эмчиниң беседазын база дыңнаан. Суур чаагайжыдылгазы болгаш ногаа тарып өстүрер дугайында база ол-ла хуралга дугуржуп чугаалашкан.

Мурнакчы херээженнер чөвүлелдериниң ажыл дуржулгазында школа-биле быжыг харылзаа көскү черни ээлеп турар. Берге кижизидилгелиг уруглар, ол ышкаш чамдык чогумча чок өг-бүлелерни база шефке ап, хайгаарап турар. Шак ындыг ажылдарны бо суурга чорудар болза артык эвес.

Амыдыралдың бедик культуразы дээш улуг ажыл-херектерниң эгелекчилери херээженнер чөвүлелдери боор турар болгай. Эң эки культурлуг өг-бүле дээш агитквартиралдар аразынга чарышты организастап болур-дур. Эң эки культурлуг өг-бүле дээш малчыннар ортузунга чарыш чүге чорупболбазыл. Бо айтырыглар-биле чергелештир чаагайжыдылга ногаа тарып өстүрериниң айтырыгларын амдап эгелээш, бүгү талалыг хемчеглер-биле баш удур белеткенип турган, амыдыралга боттандырар болза эки. Кочетовчулар ол талазы-биле идепкейлиг чорууп көргүзер, кандыг-бир көскү түңнелдиг болгап турарын черле чедип ап шыдаарлар.

Агитквартираларда башкылар агитаторлар, политинформаторлар болуп ажылдап турарлар. «Херел» агитквартира (даргазы башкы Зоя Куулар) эки ажылдыг деп мактадып турар. Тускай булуңну база кылып алган. Өскелер оон үлегер алыр болза эки. Ылаңгыя ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулда кампаниязының үезинде агитквартиралар чон ортузунга массалыг ажылдарны чорударынга улуг үлүг-хуузун киирер ужурлуг.

Ажы-төл кижизидилгезинге үлегерлиг ада-иелер-даа, культурлуг, элбекшилдиг шырырак чурттап орар малчын өг-бүлелер-даа совхозта эвээш эвес. Школада ажылдап турар Доржу Кларанын уругларының өөредилге, чуруму эки. Куулар Дадар, Оюн Кушкаш дээш өске-даа эштерни адап болур. № 3 хойжу бригадада Хевертей Наталья, № 1 бригадада Монгуш Алдай-оолдар, Оюн Антон, Донгак Көгел дээш өске-даа малчыннарның амыдырап, чурттап олурары культурлуг, өскелерге үлегерлиг. Малчыннарның чартык кезии бажыңда, өскелери өгде чурттап турарлар. Ылаңгыя кышкы үеде өгге чурттаары таарымчалыг байдалды тургуспас болза, белен эвес болбайн аан. Өг-бүлезинге бүгү-ле таарымчалыг байдалды тургузуп алыры, культурлуг чурттаары ээлери боттарындан кол хамааржыр дээрзи кымга-даа билдингир.

«Коммунизмниң херели» совхозтуң төвү Кочетово суурнуң амыдыралында чамдык чүүлдерге хамаарыштыр санал-онал янзылыг ийи-чаңгыс бодалдарны киирдивис. Көдээниң бөгүнгү чаартылгаларынга калбак хөй-ниитиниң бир демниг ажылы база чогумчалыг түңнелге черле чедирерин практика бадыткап турар. Кочетовчулар чоонган деп, хөйге билдингир ат-сураг база оларны хүлээндирип турар.

Б. ДИРЧИН.

Турисчи оруктар
№ 45

ЧАҢЧЫЛ БОЛДУРАР

Туризм—аныяктарның шериг-патриоттуг белеткелиниң бир хевири. Ынчангаш Ак-Довуракта № 3 хоорайның профтехниктиг училищезиниң башкылар коллективи сургуулдарны туризмге хандыкшыдар чамдык хемчеглерни сөөлгү үеде ап турар. Директорнуң оралакчызы К. Н. Кудашев, өөредилге эргелекчизи С. Ф. Козякова дыштанылгага, кадыкшылга, күш-дамыр дадыгылышкынынга дузалаар туризмни училищеге нептередириниң эгелекчилери болганнар.

«Мөңгүлек» турисчи клубтуң кежигүннери-биле чугаалашкаш, сургуулдарны аян-чорук кылырынга өөредип, белеткээрин дугурушкан. Туристээринге хандыкшылдыг аныяктар хөй болган. Оларны дуржулгалыг туристер И. Обухов, Л. Вагина, А. Вагин, Т. Коновалова болгаш өскелер-даа өөредип, аян-чорук кылырының баштайгы билиглерин берген.

Эрткен чылдың төнчүзүнде профтехучилищениң сургуулдары ийи бөлүкке үстүп алгаш, туристеп чорааннар. Олар Ак-Сугну, Майын-Чүректи, Хөлчүктүгнү таварты эрткеш, Сүт-Хөлге четкеннер. Аныяк туристер далай деңнелинден ийи муң метр бедик ады билдинмес ийи сынның бажынга үнген. Оларның кырынга кызыл туктарны аскылаан. Бир сынны Октябрьның 61 чылы деп ат-биле адаан.

Бо турисчи походка сургуулдар эң-не идепкейлиг киржип, төрээн черинин дугайында чаа, солун чүүлдерни билип алганнар болгаш баштайгы теоретиктиг билиглерин практикага быжыглаан.

Шак мындыг аян-чоруктарны моон соңгаар чорударын чаңчыл болдурарын походтуң киржикчилери шиитпирлээн.

Х. АЛАШ-ООЛ.

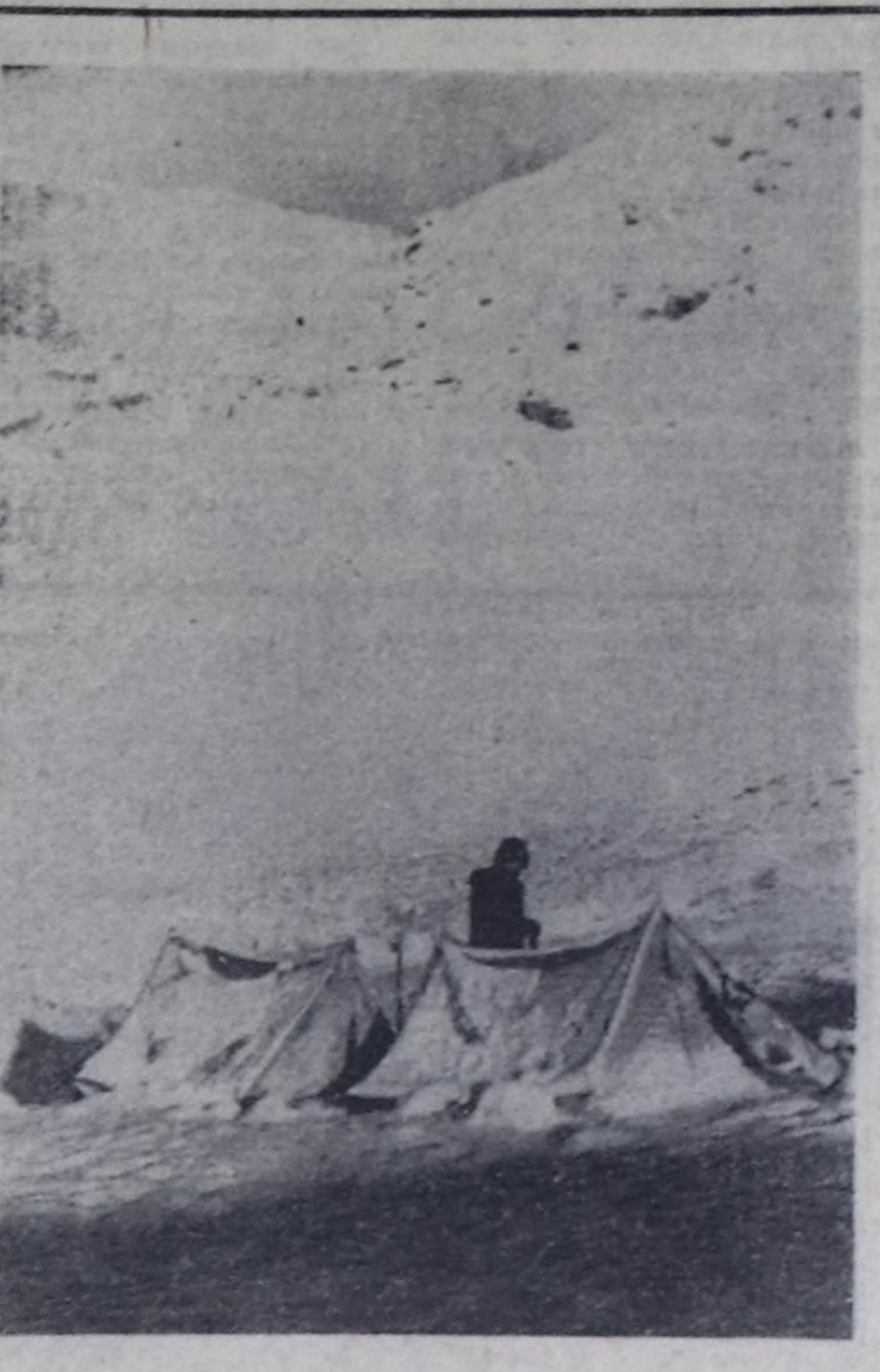

Туристер чылдың кайы-даа үезинде тайга, сыннарны кезип, ооң чараш бойдус чурумалы, дириг амытаннары, үнүжү-биле хандыкшылдыы-биле таныжып турарлар. Кызылдың «Демир-Сал» турисчи клубтуң кежигүннери республиканың дыка хөй черлеринче аян-чоруктарны кылган. Эрткен чылын клубтуң бир бөлүү Мөңгүн-Тайганың бажынче үнүп чораан. Походтуң киржикчизи А. Трояков туристерниң турлаан чурукка тырттырып алган. Ону «Эртен дагда» деп адаан.

КОНКУРСТУҢ ЛАУРЕАТТАРЫ

Тыва АССР-ниң Журналистер эвилелиниң, Туризм болгаш экскурсия талазы-биле область чөвүлелиниң, республиканың туризм федерациязының болгаш аныяк туристер станциязының 1978 чылда чарлаан туризм болгаш экскурсия темазынга материалдарны чырыдар талазы-биле конкурстуң түңнелин республика жюризи үндүрген. Жюри кирген материалдарны көргеш, олар конкурстуң сорулгаларынга болгаш негелделеринге дүгжүп, номчукчуларның Төрээн чурт, Тыва дугайында билиин калбартырынга, совет улустуң интернационалчы найыралын быжыглаарынга дузалап турарын демдеглээн.

Парлаттынган материалдарның үечиң негелдезинге дүгжүп, идейлиг, урап-чечен деңнелиниң бедиин, жанрларның янзы-бүрүзүн, чурттакчы чоннуң хандырылгазының шынарын экижидеринге салдарлыын барымдаалап көргеш, жюри республиканың чогаадыкчы конкурузунуң шаңналдарын даараазында чогаадыкчы коллективтерге, авторларга тывсырын шиитпирлээн.

ЧОГААДЫКЧЫ КОЛЛЕКТИВТЕРГЕ:

бирги шаңналды—100 рубль болгаш бирги чергениң дипломун—«Шын» солуннуң редакциязынга, 1978 чылда парлаттынган «Турисчи оруктар» турисчи клубтуң темалыг үндүрүлгези дээш;

ийиги шаңналды—75 рубль болгаш ийиги чергениң дипломун—«Тувинская правда» солуннуң редакциязынга, 1979 чылда парлаттынган «Азимут» турисчи клубтуң темалыг үндүрүлгези дээш;

АВТОРЛАРГА:

бирги шаңналды—75 рубльди болгаш бирги чергениң дипломун—Кызыл хоорайның «Демир-Сал» турисчи клувунуң кежигүнү Я. Л. Кромга, Мөңгүн-Тайга дугайында номну тургусканы болгаш мында парлаан материалдары дээш;

ийиги шаңналды 50-50 рубль болгаш ийиги чергениң дипломнарын:

В. Г. Кудрявцевке, «Тувинская правда» солуннуң фотокорреспондентизи, ол-ла солунга парлаттынган туризм темазынга фото-чуруктары дээш;

Д. П. Чыдымга, «Шын» солуннуң корреспондентизи, «Турисчи оруктар» деп темалыг үндүрүлгени белеткээни база аңаа парлаттынган материалдары дээш;

үшкү шаңналдарны 30-30 рубль болгаш үшкү чергениң дипломнарын:

А. Н. Филипповка, «Тувинская правда» солуннуң штаттан дашкаар корреспондентизи, ол солунга парлаттынган «Дайыннар, эвилелчилер, өңнүктер» деп материалы дээш;

З. Н. Журавлевага, республиканың аныяк туристер станциязының методизи, «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарга парлаттынган материалдары дээш;

Н. Ярлыковка, Кызыл хоорайның «Демир-Сал» турисчи клувунуң кежигүнү, «Молодежь Тувы» солунга парлаттынган материалдары дээш;

20-20 рубль мактал шаңналдарны болгаш хүндүлел бижиктерин:

О. П. Нанзат-оолга, «Тувинская правда» солуннуң корреспондентизи, ол солунга парлаттынган материалдары дээш;

Н. Ю. Груздевага, Туризм болгаш экскурсия талазы-биле область чөвүлелиниң контроль-камгалал станциязының инспекторун, «Шын» солунга парлаттынган материалдары дээш;

А. А. Зайцевке, «Шын» солуннуң фотокорреспондентизи, ол солунга парлаттынган фото-чуруктары дээш;

Ю. Г. Курскийге, «Тувинская правда» солуннуң чурукчузу, ол солунга парлаттынган чуруктуг репортажтары дээш;

Н. Квиткевичиге, Кызылдың экскурсия бюрозунуң инспекторун, «Тувинская правда» солунга парлаттынган материалдары дээш;

КОНКУРСТУҢ ЧАА НЕГЕЛДЕЛЕРИ

Тывада туризм болгаш экскурсия улам сайзырап, ажылчы чоннуң дыштанылгазының эң-не массалыг болгаш ажыктыг хевири болуп бар чыдар. Республика болгаш район солуннарының арыннарынга, телевидение болгаш радиога туризмни болгаш экскурсияны чырыдарын экижидер, оңу нептередир сорулга-биле Тыва АССР-ниң Журналистер эвилели, Туризм болгаш экскурсия талазы-биле область чөвүлели, аныяктарның «Спутник» туризминиң бюрозу, аныяк туристер станциязы болгаш республиканың туризм федерациязы 1979 чылда туризм-экскурсия темазынга эң эки материалдар дээш республика конкурузун чарлап тур.

Конкурска кирген материалдар ССРЭ-ниң чаа Конституциязының магадылааны ажылчы чоннуң массалыг дыштанылгазы—туризмниң болгаш экскурсияның хөгжүлдезин, совет улустуң революсчу, дайынчы болгаш күш-ажылчы алдарының черлерниң база Тыва-биле эрткен Бүгү-эвилелдиң маршруттарын тайылбырлап бижээн, республиканың тураскаалдыг черлерин, чараш бойдус чурумалдарын, туристерниң амыдыралын, дыштанылгазын, бойдуска хумагалыг хамаарылгазын, турисчи организацияларның ажыл-чорудулгазын материалдарга көргүскен турар ужурлуг.

Эң эки материалдар дээш даараазында шаңналдарны тургузар.

ЧОГААДЫКЧЫ КОЛЛЕКТИВТЕРГЕ:

бирги шаңнал—150 рубль;

ийиги шаңнал—100 рубль;

АВТОРЛАРГА:

бирги шаңнал—75 рубль;

ийи ийиги шаңнал—50-50 рубль;

үш үшкү шаңнал—30-30 рубль;

беш мактал шаңнал—20-20 рубль.

Чогаадыкчы коллективтер, чогаалчылар, журналистер, фото болгаш кинорепортерлар, чурукчулар, ажылчын болгаш көдээ корреспондентилер, аян-чорукка база экскурсияга ынактар конкурска киржип болур. Авторлар бижээн материалдарын, фото-чуруктарын, чураан чуруктарын солуннар редакцияларынче, телевидение болгаш радиоже чорудар. 1979 чылда парлаттынган, эфирге дамчыткан эң эки материалдарны шаңнап-мактаары-биле Тыва АССР-ниң Журналистер эвилелинге 1979 чылдың декабрь 15-ке чедир киирер.

КОММУНИЗМ СҮҮРҮ

Соңгу-Барыын Памир—Совет Эвилелинде эң-не бедик болгаш улуг мөңгн доштуг даг. Памирниң бедик бажын Коммунизм сүүрү деп адаар, ооң бедии 7495 метр.

1928 чылга чедир ол черлерниң дугайында чүү-даа билдинмес турган. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының экспедициязы ол чылын Памирни шинчилеп, ооң бедиин тодараткан.

Таджик-Памир экспедициязының составының альпинистери 1933 чылдың күзүнүнде бистиң чуртувустуң эң бедик дааның бажынче үнер сорулганы салган. Сүүрже үнер таарымчалыг орукту тып алганнар, ынчалза-даа агаар-бойдустуң берге байдалы-биле тос альпинистиң чүгле бирээзи сентябрь 3-те сүүрнүң бажынга үнген. Ол болза скульптор, кайгамчыктыг спортчу-альпинист Евгений Абалаков-дыр.

Оон эгелээш, турушттуг, эрестиг, коргуш чок кижилер шыңгыы шылгалдаңы тудар дээш ол сүүрже үнүп турар.

ССРЭ-ниң тургустунганының 50 чылынга тураскааткан делегей альпиниадазы 1972 чылдың чайынында болган. Коммунизм сүүрүнче үнериинге 15 эвилелдешкен республиканың, 8 социалистиг чурттуң төлээлери киришкен.

Июль 25-те сүүрже үнерин эгелээн. Чеди хүн дургузунда 7495 метр бедикче үнүп келген түңнелинде массалыг үнүүшкүн чедиишкинниг доозулган. Сүүрже 87 спортчу үнген. Коммунизм сүүрүнде ССРЭ-ниң Сүлде демдээн, 15 эвилелдешкен республиканың, 8 социалистиг чурттуң туктарын тургузуп каап.

Бистиң чуртувустуң эң бедик полюзунче үнүп келгениниң 40 ажыг чылдарының дургузунда 400 ажыг спортчу сүүрже үнген, оларның аразында херээженнер база бар.

В. СОКОЛОВА.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ЯНВАРЬ 30-ДЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа.
10.40—Эртенги гимнастика.
11.05—Мультфильмнер программазы: «Харлыг оруктар», «Соок ирей болгаш чай».
11.35—«Кино аян-чоруктар клуву». Дамчыдылганы Ю. А. Сенкевич чорудар.
12.35—«Чырыдар дээш, хыпла». Хөй сериялыг урап-чечен телефильм.
14.00—Медээлер.
14.10—16.00—Чапсар.
16.00—Медээлер.
16.20—«Сибирьде болгаш Ыракты Чөөн чүкте». Документалдыг фильмнер программазы: «Сибирь планетаның үнү», «Баштайгы оруктарның үези», «Парустуг соңгу чүкче», «Ажык чагаа».
17.20—Н. Гоголь—«Ревизор».

КЫЗЫЛДАН

18.05—Телемедээлер.
18.20—«Удазында хүнчүгеш». Мультфильм.
18.30—«Хөй-ниити амыдыралының экраны». Дамчыдылга.
19.00—«Джоконда-биле ужуражылга». Документалдыг фильм.
19.10—«Кижи болгаш бойдус» Дамчыдылга.
19.40—Телемедээлер.
19.50—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

19.55—«ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга уткуштур».
20.15—«Бөгүн делегейде».
20.30—Дош кырынга моточарыш талазы-биле делегей чемпионады. Төнчүзү. Калинин хоорайдан дамчыдылга.
21.15—«Чырыдар дээш, хыпла». Хөй сериялыг урап-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү. 6-гы сериязы
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.05—«Каштаннарның бүрүзүнүң дүшкени». Документалдыг телефильм.
23.15—01.10—Россия биле Украинаның каттышканының 325 чылынга. Байырлал концерти. Киевтен дамчыдылга. Төнгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.05—Гандбол талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. «Жальгирис» (Вильнюс)— ФСТ (Баку). Вильнюстан дамчыдылга.
18.35—«Авамның школазы». Дамчыдылганы медицина эртемнериниң доктору профессор Н. А. Тюрин чорудар.
19.05—«Кубаның чалыы салгалы».

КЫЗЫЛДАН

19.55—21.15—«Кайгай берген хат дээрбези». Телешии.

АГААР

Бөгүн республикага шокар булуттаар, хар чагбас. Хаттың күжү секундада 2—7 метр чедер. Эртен туманнаар. Агаарның температуразы хүндүс 26—31, чамдык районнарга 18—23 градус соор. Кызылга эдир булуттаар, чагбас. Хат кошкак. Агаарның температуразы 28—30 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИИ

КИНО

ЯНВАРЬ 30-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Сангам» 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, «Амыдыралдың кавызы» 16.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Р.Ш.Ч» 9.30, 11.00, 13.50, 15.20, «Ынакшылынга эрге» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Белен болуңар, дээрги мындаагылар!» 13.30, «Чиндиңнээш» 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Эр кижи кады чорда» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ЧАРЛАЛДАР

1979 чылдың ийиги кварталындан эгелеп бензин кудар станциялар кывар-чаар материалдарны талоннарның күштүг болурун чүгле чаңгыс кварталга кызыгаарлап турар тускай хевириниң штампазын артынга салган талоннарга бээрин Кызылдың нефтебаазазы бүгү ведомстволарга болгаш бүдүрүлгелерге дыңнадып тур. Республиканың девискээринде туруп турар бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның автотранспортунга бензин кударын өске эвилелдешкен республикаларның чаңгыс дай талоннары-биле ук эвилелдешкен республиканың девискээринде турар бүдүрүлгелерниң болгаш организацияларның штампаларын баскан талоннар-биле база ол ышкаш өске-даа эвилелдешкен республикаларның девискээринде турар бүдүрүлгелерниң база организацияларының штампаларын баскан талоннарга бензин бербес.

1979 чылдың акша-бараан лотереязының (бирги үндүрүлгези) ойнап алышкының тиражы Уфа хоорайга 1979 чылдың февраль 2-де болур.

Лотереяга «Жигули», «Москвич» автомобильдерни, пианинолорны, телевизорларны, магнитофоннарны болгаш радиоприёмниктерни, соодукчуларны, доозун сордукчуларын, дүктүгүр чоорганнарны болгаш фабрикага кылган хевистерни, а ол ышкаш 1-ден 500 рубль чедир акша ойнап алышкыннарын ойнаар.

Лотерея билеттерин ажаалда кассаларындан, харылзаа албан черлеринден, «Союзпечать» киоскилеринден, кинотеатрлардан, хөй-ниити чемненилгезиниң бүдүрүлгелеринден, аэрофлоттуң база автовокзалдарның кассаларындан садып ап болур.

Лотерея билеттерин садып алыңар!

Ажаалга кассаларының эргелели.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63. редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35. секретариаттың 2-23-35. партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистерниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54. көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47 үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27. информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41. бухгалтерияның 2-12-45. солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16933. Чагыг № 60.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС — 00415.